

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH
BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

KATEDRA SPOLEČENSKÝCH VĚD

**Česká republika a volby do Evropského
parlamentu roku 2004**

**The Czech Republic and the Elections to
the European Parliament in 2004**

Diplomová práce

Diplomantka: Tereza Čechová
Aprobace: Německý jazyk – Občanská výchova
Vedoucí diplomové práce: PhDr. Salim Murad

Prohlášení o původnosti práce

Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích, dne 25. 4. 2008

Tímto bych chtěla poděkovat panu PhDr. Salimu Muradovi za odborné vedení mé diplomové práce, za jeho připomínky a rady.

Dále patří mé díky panu poslanci Jaroslavu Zvěřinovi za poskytnutý rozhovor a panu Mgr. Šimůnkovi za konzultaci ohledně bibliografických citací.

Anotace

Tato práce se zabývá analýzou prvních přímých voleb do Evropského parlamentu na území České republiky roku 2004. Úvodní část zahrnuje historii vývoje Evropského parlamentu a stručný popis jeho současné podoby. Následuje přiblížení okolností, které vedly ke vzniku přímých voleb, a problémů, jež tyto volby často doprovází. Druhá část práce se věnuje samotné analýze prvních evropských voleb v České republice. Na základě různých teorií je zde vysvětleno, proč se volební výsledky ve volbách do Evropského parlamentu roku 2004 lišily od výsledků voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky roku 2002 a proč byla tak nízká volební účast. Práce rovněž nabízí srovnání volebních programů, s nimiž vítězné politické subjekty v evropských volbách na území České republiky kandidovaly.

Description

This thesis deals with the analysis of the first direct elections to the European Parliament in the Czech Republic in 2004. The introductory part presents the history and development of the European Parliament and a brief description of its current form. It also covers the circumstances leading to the organization of direct polls as well as the difficulties that often accompany the polls. The second part of the thesis focuses on the analysis of the first European elections in the Czech Republic. A number of theories were studied and referred to in order to explain why the European election polls results in 2004 differed from the results of the election to the Chamber of Deputies of the Czech Parliament in 2002 and why the turnout was so low. The thesis also compares the election programs asserted by the winning European Parliament political entities running in the Czech elections.

Obsah

1. Úvod	7
2. Historický vývoj Evropského parlamentu.....	8
3. Současná podoba Evropského parlamentu	12
3. 1 Struktura Evropského parlamentu	12
3. 2 Pravomoci Evropského parlamentu	12
3. 3 Činnost Evropského parlamentu	13
4. Volby do Evropského parlamentu v členských státech EU	15
4. 1 Cesta ke vzniku přímých voleb do Evropského parlamentu.....	15
4. 2 Volební systém a otázka jednotných voleb.....	16
4. 2. 1 Snahy o unifikaci volebních systémů	16
4. 2. 2 Pravidla voleb do Evropského parlamentu	16
4. 3 Problematika volební účasti v evropských volbách.....	18
3. 3. 1 Volební účast ve volbách do EP v letech 1979-2004	18
4. 3. 2 Důvody nízké volební účasti.....	19
4. 4 Volby do Evropského parlamentu v roce 2004	21
5. Česká republika a volby do Evropského parlamentu	23
5. 1 Situace v ČR před volbami do EP roku 2004	23
5. 2 Pravidla voleb do Evropského parlamentu na území České republiky	23
5. 3 Volební kampaň českých politických subjektů	25
5. 4 Předvolební průzkumy v České republice	27
6. Výsledky hlasování evropských voleb na území České republiky	29
6. 1 Celkové výsledky hlasování	29
6. 1. 2 Kandidující politické subjekty a počet získaných hlasů	29
6. 2. 2 Vítězné politické subjekty	30
6. 2. 3 Volební účast	32
6. 2. 4 Volební výsledky v jednotlivých krajích	33
6. 2. 5 Shrnutí volebních výsledků na území ČR.....	34
6. 3 Vývoj volební podpory nejsilnějších českých stran	34
6. 4 Zařazení českých poslanců do evropských politických frakcí.....	37
7. Analýza volebních výsledků a volební účasti ve volbách do EP v ČR na základě teorií o volbách druhého řádu	39
7. 1 Teorie voleb druhého řádu	39
7. 2 Porovnání vybraných hypotéz s výsledky voleb do EP v ČR roku 2004	40
8. Srovnání volebních programů	45
9. Závěr	57
Summary.....	59
Použité zdroje.....	60
Přílohy.....	67
Rozhovor s europoslancem Jaroslavem Zvěřinou	67
Struktura Evropského parlamentu	76
Pravomoci Evropského parlamentu	80
Evropské politické strany.....	85
Srovnání volebních programů vítězných politických subjektů ve volbách do EP v tabulkách.....	86

Seznam tabulek a grafů

Tabulka 1: Účast ve volbách do EP v letech 1979-2004	18
Tabulka 2: Celkové výsledky hlasování ve volbách do EP konaných na území ČR ve dnech 11.-12. 6. 2004.....	29
Tabulka 3: Politické subjekty postupující do skrutinia.....	31
Tabulka 4: Přehled zisků mandátů.....	31
Tabulka 5: Volební účast ve volbách PS PČR a EP v letech 1996-2006	32
Tabulka 6: Výsledky voleb v jednotlivých krajích.....	33
Tabulka 7: Volební podpora nejsilnějších českých stran v letech 1996-2006.....	34
Tabulka 8: Výsledky voleb do EP 2004 a do PS PČR 2006.....	44
Graf 1: Účast ve volbách do EP v letech 1979-2004.....	18
Graf 2: Volební účast ve volbách do PS PČR a EP v letech 1996-2006	32
Graf 3: Volební podpora ČSSD v letech 1996-2006	35
Graf 4: Volební podpora ODS v letech 1996-2006	35
Graf 5: Volební podpora KSČM v letech 1996-2006.....	36
Graf 6: Volební podpora KDU-ČSL v letech 1996-2006.....	37
Graf 7: Volební účast v letech 1996-2006	41

1. Úvod

Evropský parlament je od roku 1979 jediné přímo volené těleso v rámci institucionální struktury současné Evropské unie. Zavedení přímých voleb do Evropského parlamentu však přineslo kromě posílení významu této instituce také řadu otázek souvisejících především s nízkou volební účastí.

Cílem této práce je zmapovat průběh prvních evropských voleb konaných na území České republiky a vysvětlit, proč se tyto volební výsledky tolik lišily od volebních výsledků do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, proč byla tak nízká volební účast a jaký byl postoj českých voličů, stejně jako kandidujících politických subjektů, k těmto volbám.

Úvodním kapitolám je věnován teoretický přehled historie vývoje Evropského parlamentu, popis jeho současné podoby a nastínění problematiky přímých voleb do Evropského parlamentu z širšího hlediska.

Další kapitoly se zabývají samotnou analýzou. Ta začíná kapitolou o předvolební situaci na české politické scéně, v níž je přiblížena atmosféra průběhu volebních kampaní a zahrnuty výsledky předvolebních průzkumů jednotlivých agentur. Následuje popis celkových volebních výsledků a jejich porovnání s teoriemi vybraných politologů, především s hypotézami Karlheinz Reifa a Hermanna Schmitta o volbách druhého řádu. Na základě této komparace následují odpovědi na výše uvedené otázky. Práce též obsahuje srovnání volebních programů vítězných politických subjektů a rozhovor s europoslancem Jaroslavem Zvěřinou o otázkách týkajících se Evropského parlamentu.

K analýze využívám statistické materiály získané z rozdílných zdrojů, především však z Českého statistického úřadu. Ty následně porovnávám s teoriemi a hypotézami, které jsou shrnuty v dostupných politologických publikacích. Informace čerpám rovněž z novinových i časopisových článků z online zdrojů. Zejména k popisu prvních dvou kapitol využívám internetových zdrojů, které lze vzhledem k absenci autora textu a popř. i názvu textu označit za atypické. Na těchto internetových stránkách, mezi něž patří i oficiální server Evropské unie, lze však nalézt nejnovější informace o Evropské unii a jejích institucích, stejně jako ucelený přehled historie vývoje Evropského parlamentu.

2. Historický vývoj Evropského parlamentu

V této kapitole bych ráda zdůraznila nejdůležitější momenty z historie vývoje Evropského parlamentu (EP).

V padesátých letech, v době, kdy se zdevastovaná Evropa vzpamatovala z průběhu druhé světové války, vydala francouzská vláda prohlášení, které neslo název podle tehdejšího ministra zahraničí Roberta Schumana.¹ Schumanova deklarace vydaná 9. 5. 1950 obsahovala návrh na vytvoření organizace, která by spolupracovala a dohlížela na uhelný a ocelářský průmysl členských států. Účelem vzniku této organizace bylo zabránění dalším ozbrojeným konfliktům mezi Francií a Německem a také položení základu pro společný ekonomický rozvoj.² Deklarace se setkala s kladnou odezvou a v roce 1951 byla podepsána Pařížská dohoda, která založila Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO), nazývané též Montánní unie. Dohodu tehdy uzavřela Belgie, Francie, Itálie, Lucembursko, Nizozemsko a Spolková republika Německo.³

V roce 1952 vzniklo Shromáždění ESUO (Common Assembly), předchůdce dnešního EP. Stěžejní roli v rámci Společenství však hrál Vysoký úřad (High Authority), předchůdce dnešní Komise. Vysoký úřad disponoval nadnárodními pravomocemi v otázkách řízení, přičemž byl odpovědný Shromáždění, které na jeho činnost dohlíželo. (Shackleton 2004: 96)

V parlamentní instituci tehdy zasedalo 78 zástupců z šesti členských států. Počty křesel byly ve Shromáždění stanoveny na základě počtu obyvatel dané země, nesmělo však dojít k diskriminaci malých zemí. Členské státy si mohly vybrat, zda dosadí své členy pomocí přímých voleb či dovolí národnímu parlamentu, aby je sám jmenoval. Volba zástupců zatím přímá nebyla, delegáti byly do Shromáždění nominováni z řad poslanců národních parlamentů. (Shackleton 2004: 97)

Vytvoření Shromáždění vedle instituce Vysokého úřadu bylo vnímáno jako nejjednodušší způsob vypořádání se s otázkou odpovědnosti Vysokého úřadu. Nejvýznamnější pravomoc Shromáždění byla tedy kontrola Vysokého úřadu, který směl být absolutní většinou členů Shromáždění odvolán. (Shackleton 2004: 97)

¹ Viz oficiální server EU dostupný z http://europa.eu/abc/symbols/9-may/index_cs.htm (30. 11. 2007).

² *Prohlášení francouzské vlády z 9. května 1950* dostupné z <http://www.euroskop.cz/files/10/B8EAE18A-BBD7-459F-85B5-EA5B969CB34F.pdf> (30. 11. 2007).

³ Viz popis historie EU dostupný na <http://www.euroskop.cz/40558/111149/clanek/strucna-historie-eu/1951-1957-esuo---ehs---euratom/> (1. 12. 2007).

Vývoj evropské integrace pokračoval. 25.března 1957 byly v Římě podepsány tzv. Římské smlouvy zakládající Evropské hospodářské společenství (EHS) a Evropské společenství atomové energie (Euratom). V platnost vstoupily 1.ledna 1958. Vzhledem ke shodné členské základně a obdobnému účelu všech tří společenství, kterými byly společný trh a vzájemná spolupráce na nadnárodní úrovni, začaly být tři formálně samostatná společenství vnímána jako jeden celek, pro který se později vžil výraz Evropská společenství.(ES)⁴ Shromáždění se tak stalo společným orgánem pro ESUO, EURATOM i EHS a počet jeho zástupců vzrostl na 142.⁵

Římské smlouvy znamenaly významný posun, co se týče pravomocí Shromáždění. Byl zde stanoven požadavek na přímé volby a Shromáždění získalo kromě pravomoci kontrolní, také pravomoc konzultační. Těmito kroky se parlamentní instituce pomalu přibližovala k pravomoci zákonodárné. Trvalo však přes dvacet let, než se konaly první volby a téměř třicet let, než se výrazněji změnila legislativní pravomoc Parlamentu. (Shackleton 2004: 97)

Revizí Smlouvy z roku 1970 a 1975 získal Parlament důležitou rozpočtovou pravomoc zahrnující právo odmítnout rozpočet EU. Tohoto práva využil Parlament zatím dvakrát. V letech 1979 a 1984. (Shackleton 2004: 97)

Roku 1962 proběhla změna názvu ze Shromáždění na Evropský parlament. Do evropského primárního práva se ale tento název začlenil až v Jednotném evropském aktu roku 1986.⁶

K dalšímu posílení pravomocí EP došlo tzv. Slučovací smlouvou⁷, která v šedesátých letech sjednotila instituce pro všechna tři společenství a EP získal neomezenou pravomoc odvolávat nově sjednocenou Komisi.⁸

Důležitým mezníkem v historii EP se stal bezpochyby rok 1979, kdy byly do Parlamentu zavedeny přímé volby.⁹ Otázka přímých voleb se dostala do popředí již

⁴ Viz popis historie EU dostupný z <http://www.euroskop.cz/40558/111149/clanek/strucna-historie-eu/1951-1957-esuo---ehs---euratom/> (5. 12. 2007).

⁵ Viz údaje Informační kanceláře EP v ČR dostupné z <http://www.evropskyparlament.cz/article.asp?id=122> (5. 12. 2007).

⁶ Tamtéž.

⁷ Oficiální název zní Smlouva o zřízení společné Rady a společné Komise ES a byla podepsána 8. 4. 1965, přičemž v platnost vstoupila 1. 7. 1967. Díky ní začaly sloučené orgány do té doby existujících tří evropských společenství (EHS, EUSUO a Euratom) používat společný rozpočet. Od tohoto data se pro tato tři společenství používá název Evropská společenství (ES). *Wikipedie. Otevřená encyklopedie* dostupná z http://cs.wikipedia.org/wiki/Slu%C4%8Dovac%C3%AD_smlouva (5. 12. 2007).

⁸ Viz údaje Informační kanceláře EP v ČR dostupné z <http://www.evropsky-parlament.cz/article.asp?id=122> (7. 12. 2007).

⁹ Viz údaje Informační kanceláře EP v ČR dostupné z <http://www.evropsky-parlament.cz/article.asp?id=122> (7. 12. 2007).

v květnu 1974, v době zvolení Valéryho Giscarda d'Estainga prezidentem Francie a Helmuta Schmidta kancléřem SRN. Následující pařížský summit odsouhlasil zavedení přímých voleb po roce 1978. (Shackleton 2004: 97)

Význam Parlamentu po zavedení přímých voleb výrazně stoupl, poslanci voleni v přímých volbách získali nezávislost na národních parlamentech. EP začal od počátku osmdesátých let více využívat své kompetence týkající se rozpočtu a procedury konzultace a získal další možnosti v oblasti vztahů s Evropskou Komisí a Radou. Pravomoci EP ale nadále zůstávaly pouze konzultativní a kontrolní.¹⁰

V hlasování o novém předsedovi na schůzi Evropského parlamentu vzešlého z voleb 1979 zvítězila francouzská politička Simone Veilová. Tyto volby vyhráli socialisté a převahu v Parlamentu získali na celých 20 let. Až do roku 1999, kdy se poměr sil obrátil a pozici nejsilnější politické frakce zaujal klub Evropské lidové strany.¹¹

V roce 1986 byl přijat Jednotný evropský akt (JEA), což znamenalo další přelom v historii EP. Přijetím JEA se Parlament zapojil do procesu přijímání legislativy.¹² JEA, který vstoupil v platnost roku 1987, přišel s požadavkem jednotného evropského trhu v roce 1992. A pro zjednodušení celého procesu, byli členové vlády ochotni věnovat Parlamentu novou legislativní pravomoc známou jako procedura spolupráce. Parlament měl náhle možnost vyjádřit svůj souhlas či nesouhlas k návrhům zákonů vzešlých od Rady. (Shackleton 2004: 97) Tato procedura spolupráce umožnila Parlamentu předkládat pozměňovací návrhy v druhém čtení k projednávané legislativě, zejména v otázkách vnitřního trhu.¹³ Parlament dále získal pravomoci při rozhodování o přijetí nových zemí a mezinárodních smlouvách.¹⁴

Také Maastrichtská smlouva¹⁵ pokračovala v rozšiřování pravomocí Evropského parlamentu. (Shackleton 2004: 98) Parlament získal právo na schvalování členů Komise, rozšířila se jeho pravomoc kontrolní, získal právo na jmenování evropského

¹⁰ Viz údaje Informační kanceláře EP v ČR dostupné z <http://www.evropsky-parlament.cz/article.asp?id=122> (7. 12. 2007).

¹¹ Viz stručný popis historie EP dostupný z http://www.rozhlas.cz/evropskaunie/instituce/_zprava/120226 (8. 12. 2007).

¹² Viz údaje Informační kanceláře EP v ČR dostupné z <http://www.evropsky-parlament.cz/article.asp?id=122> (7. 12. 2007).

¹³ Viz bližší informace o EU dostupné z <http://www.cpkp.cz/evropskyobcan/manual/trh.htm> (15. 12. 2007).

¹⁴ Viz údaje Informační kanceláře EP v ČR dostupné z <http://www.evropsky-parlament.cz/article.asp?id=122> (7. 12. 2007).

¹⁵ Smlouva o EU, která byla podepsána v Maastrichtu 7. 2. 1992 a v platnost vstoupila 1. 11. 1993. Viz bližší informace o EU dostupné z <http://www.euroskop.cz/45099//clanek/> (15. 12. 2007).

ombudsmana. Nejdůležitější novou pravomocí se ukázalo připojení procedury spolurozhodování a s tím související přímé vyjednávání Rady a Parlamentu. Jednání během této procedury udělala z Rady a Parlamentu jako rovnocenné partnery. (Shackleton 2004: 99) EP získal touto procedurou také právo v některých oblastech vetovat legislativu.¹⁶

Amsterdamská smlouva¹⁷ a smlouva z Nice¹⁸ opět více posílily pozici Parlamentu. Procedura spolurozhodování byla rozšířena na více oblastí (z 15 na 38), Parlament mohl schvalovat prezidenta Komise navrženého Evropskou radou a také mohl hlasovat o důvěře Komisi. (Shackleton 2004: 99)

V historii evropského integračního procesu představoval EP spíše slabou instituci na rozdíl od Rady ministrů nebo Evropské komise. EP se z poradního shromáždění rozrostl po roce 2000 ve skutečný mnohonárodnostní parlament zastupující více než 492 milionů obyvatel EU. (Rovná 2005: 22)

Po vytvoření ESUO sloužilo Shromáždění pouze jako určitý orgán, kterému se zodpovídal Vysoký úřad. Členové Shromáždění a později EP byli jmenováni z řad národních parlamentů. Postupně se však pravomoci EP rozrůstaly. Od roku 1979 bylo více než 600 poslanců EP voleno v přímých volbách jednou za pět let. Amsterdamská smlouva předpokládala, že počet poslaneckých křesel nepřeroste 700, smlouva z Nice tento počet po rozšíření v roce 2004 zvýšila na 732. (Rovná 2005: 22) V současnosti (po roce 2007) tvoří EP 785 poslanců. Reformní smlouva by měla tento počet zredukovat na 750, čímž by Česká republika ztratila dva poslance.¹⁹

¹⁶ Viz údaje Informační kanceláře EP v ČR dostupné z <http://www.evropsky-parlament.cz/article.asp?id=122> (7. 12. 2007).

¹⁷ Smlouva byla podepsaná 2. 10. 1997 a v platnost vstoupila 1. 5. 1999.

Viz bližší informace o EU dostupné z http://www.euramis.net/abc/treaties/index_cs.htm (15. 12. 2007).

¹⁸ Smlouva byla podepsaná 26. 2. 2001 a v platnost vstoupila 1. 2. 2003.

Viz bližší informace o EU dostupné z http://www.euramis.net/abc/treaties/index_cs.htm (15. 12. 2007).

¹⁹ Viz údaje Informační kanceláře EP v ČR dostupné z <http://www.evropsky-parlament.cz/article.asp?id=961> (15. 4. 2008).

3. Současná podoba Evropského parlamentu

3.1 Struktura Evropského parlamentu

EP je velmi různorodá instituce. Má-li nabyté pravomoci efektivně využívat, potřebuje nutně dobrou vnitřní organizaci. Před přímými volbami v roce 1979 působilo v Parlamentu 198 poslanců rozdělených v šesti politických skupinách. Okolo roku 2000 se počet jeho členů více než ztrojnásobil. V EP tehdy pracovalo 626 poslanců, kteří byli rozděleni v osmi politických skupinách a pocházeli ze 129 národních politických stran. (Shackleton 2004: 100)

V této podkapitole jen v krátkosti zmíním subjekty, které vytváří strukturu EP, podrobnější popis vnitřní organizace EP lze nalézt v příloze. V EP působí poslanci, jejichž počet se po vstupu Bulharska a Rumunska do EU rozrostl na 785. Podle politického přesvědčení se tito poslanci sdružují v politických skupinách nebo také politických frakcích.²⁰ EP dále disponuje, stejně jako parlament národní, svými výbory. Pro udržování styků s parlamenty zemí, jež nejsou zeměmi EU, slouží Parlamentu delegace. Navenek zastupuje Parlament předseda, který zároveň dohlíží na jeho vnitřní fungování. Nezanedbatelnou roli ve struktuře EP hraje rovněž generální sekretariát s generálním tajemníkem a tři důležité politické orgány, mezi které patří Konference předsedů, Předsednictvo a Kvestoři.²¹

3.2 Pravomoci Evropského parlamentu

EP je jediným nadnárodním parlamentem na světě a jedinou přímo volenou institucí EU. V začátcích integračního procesu představoval spíše slabou instituci. (Shackleton 2004: 100) Z historického hlediska posílil pravomoci EP nejprve Jednotný evropský akt z roku 1987 a poté Maastrichtská smlouva z roku 1992. (Rovná 2005: 23)

²⁰ V souvislosti s politickými skupinami působícími v EP vyvstávají otázky týkající se existence evropských nadnárodních politických stran. Vzhledem k obšírnosti tématu se touto problematikou nebudu v práci zabývat, v příloze však nabízím stručný nástin vzniku a logiky těchto stran.

²¹ Viz popis struktury EP dostupný z <http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do;jsessionid=5F378091D3DD2E89DA58E1CD44CC526E.node2?language=CS&id=45> (6. 1. 2008).

Politická role EP stále vzrůstá, i když největší rozhodnutí v rámci EU zůstávají v rukou Rady. (Shackleton 2004: 100)

K nejdůležitějším pravomocím EP patří pravomoci v oblasti legislativní, kontrolní a rozpočtové.²² Procedura konzultační, spolupráce, spolurozhodování a souhlasu umožňují EP spolurozhodovat o legislativě Společenství. Rozpočtovou pravomoc využívá Parlament tak, že každým rokem společně s Radou sestavuje a schvaluje rozpočet EU. EP dále kontroluje práci Komise, schvaluje předsedu a členy Komise, může také Komisi vyslovit nedůvěru a přimět ji k demisi. (Rovná 2005: 24)²³

Nejdůležitější rozhodnutí, která se týkají EU, jsou tedy činěna Evropskou radou a na mezivládních konferencích. Tam je předseda EP pouze hostem. Parlament může skutečnou moc ukázat zejména tím, že neodsouhlasí volbu předsedy Komise či zablokuje vstup nové členské země. Větší pravomoci má EP ve vytváření politik. (Rovná 2005: 26)

Na základě údajů jedné doktorandské práce vypracované na univerzitě v Ženevě, jak uvádí ve svém příspěvku Paul Magette, měl EP vždy tendenci udržet si svůj monopol na zastoupení v demokratickém systému. Stavěl se na odpor ustavení funkce evropského ombudsmana, snažil se omezit možnost národních parlamentů vměšovat se do evropských záležitostí a odmítal návrhy na zavedení principu celoevropských referend. Kromě těchto skutečností nepřipustil dialog s národními parlamenty ohledně společné kontroly Evropské centrální banky ačkoli o evropských měnových otázkách rozhodují společně Evropská centrální banka a národní banky. (Magette 2005: 38)

3. 3 Činnost Evropského parlamentu

EP zasedá a jedná jako jediný z orgánů Společenství, veřejně. Rozhodnutí, postoje a záznamy z jeho jednání jsou zveřejňovány v Úředním věstníku Evropských společenství. Vždy jeden týden v měsíci se všichni evropští poslanci účastní plenárního zasedání ve Štrasburku. Poté následuje doplňující dvoudenní zasedání, které se už koná

²² Viz údaje Informační kanceláře EP v ČR dostupné z <http://www.evropskyparlament.cz/article.asp?id=25> (6. 1. 2008).

²³ Podrobněji viz příloha.

v Bruselu. V Bruselu se také - dva týdny v každém měsíci – poslanci účastní schůzí výborů. Ve zbývajícím týdnu se scházejí v rámci politických frakcí.²⁴

EP má tedy sídlo ve Štrasburku a tři pracovní místa: Štrasburk, Brusel a Lucemburk, kde sídlí generální sekretariát. Z praktických důvodů však řada funkcionářů a zaměstnanců politických skupin Parlamentu pracuje v Bruselu.²⁵

Zajímavá je jazyková rozmanitost celého Společenství, která se odráží především právě v Parlamentu. Od 1. ledna 2007 má EU 23 úředních jazyků.²⁶, přičemž v EP má každý jazyk Společenství stejný význam. Parlamentní dokumenty se tedy zveřejňují ve všech jazycích EU a každý poslanec má právo vybrat si úřední jazyk, ve kterém se bude vyjadřovat. EP má zároveň povinnost zajistit co největší míru mnohojazyčnosti a všichni občané EU by tak měli mít přístup k právním předpisům, které se jich týkají, přímo v jazyce své země.²⁷ K těmto účelům slouží EP překladatelské a tlumočnické oddělení a oddělení kontroly právních textů.²⁸

²⁴ Viz údaje Informační kanceláře EP v ČR dostupné z <http://www.evropsky-parlament.cz/article.asp?id=9> (17. 12. 2007).

²⁵ Viz údaje Informační kanceláře EP v ČR dostupné z <http://www.evropsky-parlament.cz/article.asp?id=9> (17. 12. 2007).

²⁶ Mezi úřední jazyky EU patří angličtina, dánština, fínština, francouzština, italština, němčina, nizozemština, portugalština, řečtina, španělština, švédština, čeština, estonština, lotyština, litevština, maďarština, maltština, polština, slovenština, slovinština, rumunština, bulharština a irština. *Wikipedie. Otevřená encyklopedie* dostupná z http://cs.wikipedia.org/wiki/Kategorie:%C3%9A%C5%99edn%C3%AD_jazyky_Evropsk%C3%A9_unie (16. 4. 2008).

²⁷ Viz bližší informace o EP dostupné z <http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?language=CS&id=155> (16. 4. 2008).

²⁸ Viz bližší informace o EP dostupné z <http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=155&pageRank=2&language=CS> (16. 4. 2008).

4. Volby do Evropského parlamentu v členských státech EU

V této kapitole bych ráda přiblížila okolnosti, za nichž vznikly přímé volby do EP. Dále zmíním pravidla, která průběh těchto voleb upravují, a poté se zaměřím na problém nízké volební účasti, jež evropské volby doprovází. V závěru stručně nastíním průběh a výsledky posledních evropských voleb konaných roku 2004 ve všech členských státech EU.

4. 1 Cesta ke vzniku přímých voleb do Evropského parlamentu

Jak jsem již zmínila v kapitole o historii EP, evropští poslanci byli do své funkce zpočátku jmenováni z řad národních parlamentů. Vlastimil Havlík ve svém článku s názvem Volební zákon pro volby do EP uvádí, že otázka přímých voleb do EP byla v průběhu evropského integračního procesu nastolována průběžně. Ještě do počátku 70. let se však uskutečnění přímých evropských voleb zdálo být nepravděpodobné. (Havlík 2004)

Podle téhož autora představovalo určitou komplikaci v zavedení přímých evropských voleb přesvědčení o spojitosti těchto voleb s nárůstem pravomocí Parlamentu.²⁹ Tento problém byl vyřešen až pařížským summitem roku 1974, kde došlo mj. k oddělení otázek pravomocí a přímé volby do EP. (Havlík 2004)

Na tomto summitu, který se odehrával krátce po zvolení Valéryho Giscarda d'Estainga prezidentem Francie a Helmuta Schmidta kancléřem SRN, bylo také konečně rozhodnuto o uskutečnění prvních přímých voleb do EP. (Rovná 2005: 26)

První přímé volby byly naplánovány na rok 1978. Kvůli zdržení, které způsobila opožděná ratifikace smlouvy ze strany Velké Británie, se první přímé volby v historii evropské integrace konaly až v červnu 1979. (Havlík 2004)

²⁹ „Ačkoli po zavedení přímé volby docházelo opakovaně k nárůstu pravomocí EP, nelze jednoznačným způsobem vysledovat kauzální vztah přímé volby a rostoucích pravomocí EP.“ (Havlík 2004)

4. 2 Volební systém a otázka jednotných voleb

4. 2. 1 Snahy o unifikaci volebních systémů

Před konáním prvních přímých voleb do EP byl přijat Akt o přímých volbách, který upravoval vlastní provedení voleb. (Havlík 2004)

Tento Akt z roku 1976 zavedl několik společných principů průběhu evropských voleb, jako např. datum voleb, dobu trvání mandátu, neslučitelnost mandátu atd. V Aktu je dále psáno, že se má volba konat v termínu určeném každým členským státem, který však spadá do časového rámce od čtvrtěčního rána do bezprostředně následující neděle. (Fiala, Mareš 2001: 147-149) Podobu volebních systémů ponechal Akt v rozhodnutí jednotlivých států. (Havlík 2004)

Pecháček upozorňuje, že na mezinárodní konferenci před summitem v Nice vzešel návrh, podle kterého měl být určitý počet poslanců volen v jediném evropském obvodě. Tzn., že by každá politická strana, která by chtěla, aby její poslanec byl zvolen v tomto obvodě, musela podat jednu celoevropskou kandidátní listinu. Ta by pak byla předkládána voličům ve všech členských zemích. Voliči by prováděli dvojí výběr a dvojí volbu. Jednou by volili na domácí kandidátní listině, podruhé by vybírali z evropské kandidátní listiny. Podle návrhu EP by na evropské kandidátní listině musel být minimálně jeden kandidát z každého členského státu. Návrh však nebyl do Smlouvy z Nice zapracován. (cit. dle Fialy, Mareše 2001: 148)

Ačkoli jsou tedy volby organizovány nadnárodně, konají se na základě různých volebních systémů. Snaha vytvořit jednotný volební systém pro volby do EP, jak uvádí ve svém příspěvku prof. Lenka Rovná, je chápána především jako potřeba vyrovnat podmínky jednotlivých zástupců. (Rovná 2005: 27-28)

4. 2. 2 Pravidla voleb do Evropského parlamentu

Systém voleb do EP není tedy jednotný. Liší se podle tradic a ústavních pravidel jednotlivých členských zemí. Kromě různých volebních systémů lze najít odlišnosti i v dalších oblastech.³⁰ Různí se např. věková hranice pro kandidáta EP, která se

³⁰ Viz popis institucí EU dostupný z <http://www.euroskop.cz/39546/119701/clanek/evropsky-parlament/volby-do-evropskeho-parlamentu/> (16. 4. 2008).

v členských zemích pohybuje v rozmezí 18-25 let.³¹ Dále se evropské volby liší délkou trvání³², počtem volebních obvodů³³ nebo ne/existencí uzavírací klauzule.³⁴ Různorodost evropského volebního systému spočívá i ve skutečnosti, že v Belgii, Řecku a Lucembursku je oproti jiným zemím účast na těchto volbách povinná. (Rovná 2005: 28)

Hlasovací právo od 18 let, rovnost mužů a žen a tajné hlasování platí stejně ve všech členských zemích.³⁵ Od roku 1993 dovoluje Maastrichtská smlouva občanům EU kandidovat za zemi svého stálého bydliště. Dříve museli kandidáti do EP pocházet ze země, ve které byli voleni. (Rovná 2005: 27)

Dodnes se někteří evropští představitelé snaží prosadit schválení jednotného volebního systému, avšak zatím neúspěšně.³⁶ Pro volby do EP však existují jistá doporučení, která odsouhlasila Evropská rada a v červnu 2002 i EP. „Spočívají ve shodě na proporčním volebním systému, na možnosti použít minimální procentuální hranici až do 5 %, vytvořit více volebních obvodů u zemí s více než 20 miliony obyvatel a nedovolit dvojí mandát v EP a národním parlamentu. Tato doporučení ale nejsou závazná.“ (Rovná 2005: 28-29)

³¹ Např. od 18 let v případě Dánska, Finska, Německa, Nizozemí, Portugalska, Španělska a Švédska, 19 let v Rakousku, 21 let v Belgii, Řecku, Irsku, Lucembursku, Spojeném království, 23 let ve Francii a 25 let v Itálii. (Rovná 2005: 28) V případě ČR je to 21 let. (*Zákon o volbách do Evropského parlamentu a o změně některých zákonů 62/2003 Sb.*)

³² Některé státy věnují volbám pouze jeden den (např. Slovensko), jiné dva dny (např. ČR)

³³ Většina států představuje jeden volební obvod, šest států si však pro evropské volby zřídilo několik volebních obvodů.

³⁴ Většina členských zemí si nestanovila uzavírací klauzuli. V ČR, Dánsku, Francii, Litvě, Lotyšsku, Maďarsku, Německu, Polsku a na Slovensku musí strany získat alespoň 5 % platných hlasů. V Rakousku a ve Švédsku je volební práh stanoven na 4 % a v Řecku na 3 %.

³⁵ Viz popis struktury EP dostupný z

<http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=45&pageRank=3&language=CS> (6. 3. 2008).

³⁶ Viz. popis institucí EU dostupný z

<http://www.euroskop.cz/39546/119701/clanek/evropsky-parlament/volby-do-evropskeho-parlamentu/> (16. 4. 2008).

4. 3 Problematika volební účasti v evropských volbách

3. 3. 1 Volební účast ve volbách do EP v letech 1979-2004

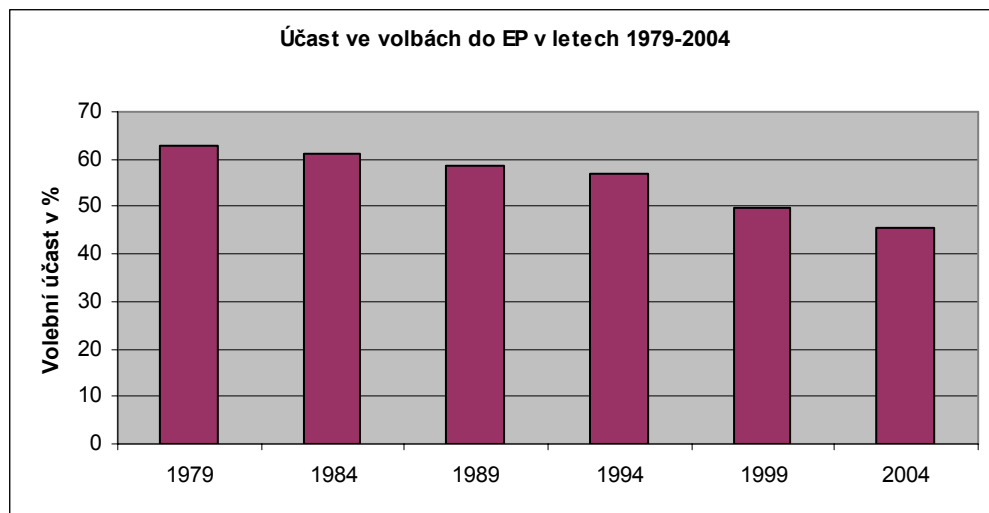
Jak uvádí Petr Fiala ve svém příspěvku ve sborníku Zastoupení evropské pětadvacítky v Evropském parlamentu a jak ukazuje následující tabulka a graf, účast ve volbách do EP už od prvních přímých voleb v roce 1979 nepřetržitě klesá. (Fiala 2005: 52)

Tabulka 1: Účast ve volbách do EP v letech 1979-2004

Volby do EP (rok)	1979	1984	1989	1994	1999	2004
Volební účast v %	63	61	58,5	56,8	49,8	45,6

Zdroj: internetové stránky EU³⁷

Graf 1: Účast ve volbách do EP v letech 1979-2004

Zdroj: internetové stránky EU³⁸

³⁷ Viz internetové stránky EU dostupné z <http://www.euroskop.cz/39546/119701/clanek/evropsky-parlament/volby-do-evropskeho-parlamentu/> (5. 2. 2008).

³⁸ Tamtéž.

Tento politolog dále porovnává volební účast v evropských volbách s účastí ve volbách národních. Na základě dat z let 1979-1999 zjišťuje, že účast voličů byla ve volbách do EP v celkovém průměru členských států o 22 % nižší než v národních volbách.³⁹ Je-li tento výzkum zúžen pouze na státy, kde je volební účast dobrovolná, vznikne rozdíl mezi účastí v evropských a národních volbách až více než 30 %. (Fiala 2005: 53)

Výzkumy Denvra, které uvádí v publikaci Evropské volby v postkomunistických zemích Pavel Šaradín, mj. ukazují rozdíly volební účasti v národních a evropských volbách v pozdějších letech na Slovensku. Rozdíl mezi evropskými volbami v roce 2004 a předchozími parlamentními volbami z roku 2002, činil až 53,1 % hlasujících. (Šaradín 2007: 19)

Paul Magonette tvrdí, že mezi poslanci EP panuje z důvodu nízké volební účasti jistá nervozita. Uvědomují si prý skutečnost, že jejich legitimita vzešlá z voleb postrádajících nadšení, může být zpochybnitelná. Tento autor také upozorňuje na zajímavou skutečnost, která se kromě nízké účasti v evropských volbách týká také pravomocí Parlamentu. Tvrdí, že EP „ztratil pozornost veřejnosti, zatímco získal na síle.“ (Magonette 2005: 36)

Nejvyšší hodnoty volební účasti v evropských volbách roku 2004 byly zaznamenány v zemích s tradicí povinné volební účasti, nejnižší v pěti zemích střední a východní Evropy, kde účast nepřesáhla 30 %. (Klingemann 2006: 41)

4. 3. 2 Důvody nízké volební účasti

Za jeden z důvodů nízké volební účasti je považována skutečnost, že volby do EP bývají nazývány volbami druhého řádu neboli second-order elections (SOE). A pro tento typ voleb je charakteristické, že jim voliči i kandidující politické subjekty připisují menší význam než volbám prvního řádu, kterým se říká first-order elections (FOE). (Fiala 2005: 51)

Fenomémem nízké volební účasti ve volbách do EP se zabývá řada politologů. Paul Magonette např. tvrdí, že nízká účast v evropských volbách může být z toho důvodu, že „geograficky je Evropský parlament více vzdálen, kulturně je více

³⁹ Např. v Nizozemí nebo Velké Británii činil tento rozdíl dokonce okolo 40 %. V některých státech, jak už jsem zmínila výše, je volební účast povinná, proto jsou rozdíly účasti v jednotlivých volbách minimální. (Fiala 2005: 53)

heterogenní a z institucionálního hlediska je složitější než parlamenty národní.“ (Magnetete 2005: 36) Autor dále podotýká, že EP není mocný v těch oblastech, které občany nejvíce zajímají. Za ty považuje otázky zaměstnanosti, sociální podpory a ochrany, financí, bezpečnosti, vzdělání a kultury, bytové politiky atd. Zde zůstává moc EP na okraji. Další důvod nízké účasti ve volbách spatřuje tento politolog ve skutečnosti, že občané volí pouze své zástupce do EP, ale nijak už neovlivní personální obsazení exekutivy. (Magnetete 2005: 36-37) K tomuto názoru se přiklání také Petr Fiala, který tvrdí, že na rozdíl od jiných voleb nemá hlas voliče v evropských volbách prakticky žádné důsledky. (Fiala 2005: 55)

Výzkumy Blondela, Sunnita a Svenssona, ze kterých čerpá ve svém příspěvku Petr Fiala, předpokládají, že volební neúčast je výrazem nesouhlasu nebo nespokojenosti s evropskou integrací. Volební účast pak naopak vyjadřuje integračnímu procesu podporu. Oproti tomu van der Eijk, Schmidt a Franklin dospěli k závěru, že skutečnost, jdou-li či nejdou-li voliči k evropským volbám, nehraje žádnou roli v tom, jestli souhlasí či nesouhlasí s evropským integračním procesem. (cit. dle Fiala 2005: 54)

Podle Franklina ovlivňují výslednou volební účast převážně národní tradice. (cit. dle Klingemann 2006: 41)

Účast v jednotlivých zemích a typech voleb je odlišná a podílí se na ní řada faktorů geopolitických, kulturních, demografických a socioekonomických. Mikko Mattila si všiml skutečnosti, že souběžnost evropských voleb s jinými volbami zvyšuje účast až o 20 %. Vyšší procento volební účasti by se prý rovněž zaznamenalo, kdyby volby do EP byly umožněny v každé zemi po dvou po sobě následujících dnech, a to v neděli a v pondělí. Podle tohoto politologa by rovněž pomohlo, kdyby se minimálně ve velkých zemích volilo v menších obvodech, čímž by měl kandidát blíže k občanům. (cit. dle Šaradín 2007: 20-21)

Tuto hypotézu rovněž potvrzuje Petr Fiala, který také souhlasí s tím, že volební účast v evropských volbách je srovnatelně vyšší v případech, když se tyto volby konají souběžně s parlamentními volbami nebo s jinými volbami na národní úrovni. Což jen ukazuje na to, že voliči v členských zemích EU přikládají volbám do EP jen relativně malý význam. (Fiala 2005: 53-54)

Povolební výzkum Gallupova institutu, jehož výsledky jsou uvedeny na informačním serveru o EU, uvádí, že z 24 000 respondentů z 25 členských zemí uvedlo jako hlavní důvod neúčasti ve volbách 22 % nedostatek důvěry a nespokojenost

s politikou všeobecně. 14 % přiznalo, že nemá o politiku zájem a 13 % dotázaných bylo v té době příliš zaneprázdněno.⁴⁰

Závěr této podkapitoly bych ráda ukončila názorem Petra Fialy, který vylučuje hypotézu, že by nízká volební účast byla způsobena chováním voličů z nových členských zemích, kde ještě nemají občané zkušenosti s EU. (Fiala 2005: 52)

4. 4 Volby do Evropského parlamentu v roce 2004

„V roce 2004 bylo bezmála 350 milionů občanů dvaceti pěti členských států povoláno k volebním urnám, aby zvolili své zástupce do Evropského parlamentu.“ (De Waele, Comanová 2005: 58)

V těchto volbách volili občané svých 732 zástupců, z nichž 162 mělo přijít z nových zemí. Kandidovalo zde 967 politických stran a uskupení. Voliči si vybírali mezi 452 kandidátními listinami, což představovalo průměrně 18 kandidátek na každou členskou zemi. Jak už jsem uvedla výše, členské země měly vlastní volební systémy a volební pravidla se lišila i v některých dalších oblastech. (De Waele, Comanová 2005: 63)

Výsledky červnových voleb do EP roku 2004 ve všech členských zemích EU dopadly následovně. Skupina Evropské lidové strany (Křesťanských demokratů) a Evropských demokratů (EPP-ED) byla po volbách zastoupena nejsilněji, tvořilo ji 279 poslanců. Druhé místo obsadila Skupina sociálních demokratů (PES) se 199 poslanci. Na třetím místě se umístila Aliance liberálů a demokratů pro Evropu (ALDE)⁴¹, kterou zastupovalo 67 poslanců. Čtvrté místo obsadila Skupina Zelených/Evropské svobodné aliance (GREEN/EFA) se 40 poslanci a za ní Skupina konfederace Evropské sjednocené levice a Severské zelené levice (EUL/NGL) s 39 poslanci. Skupina Unie pro Evropu národů obsadila se svými 27 poslanci šesté místo a poslední skončila Skupina Evropa demokracií a odlišností (EDD) s 15 zástupci.⁴²

⁴⁰ Viz informační server o EU dostupný z <http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/clanek/volby-do-evropskoho-parlamentu-lid-nevolili-protoe-se-nezajma> (17. 4. 2008).

⁴¹ Dříve tato frakce vystupovala pod názvem Evropská liberální, demokratická a reformní strana (ELDR)

⁴² Viz výsledky voleb do EP roku 2004 dostupné z <http://www.europarl.europa.eu/elections2004/ep-election/sites/cs/results1306/graphical.html> (17. 4. 2008).

Volební účast v evropských volbách 2004 byla nejnižší od prvních přímých evropských voleb v roce 1979, činila 45,6 % hlasujících.⁴³ De Waele a Comanová také uvádějí, že tehdejší volby do EP identifikovaly tři hlavní rysy: volební absence, euroskepticismus a snaha potrestat některé vládní strany.

Volby do EP, které se konaly v červnu 2004, byly první volby uskutečněné bezprostředně po rozšíření EU o deset nových členských zemí. Mnozí občané tedy volili několik týdnů poté, co jejich země vstoupila do EU. (Fiala 2005: 51) Podle Hanse-Dietera Klingemanna se však volič rozhoduje podle důležitosti předmětu voleb. A pokud o ní není přesvědčen, raději zůstává doma, „byť se objektivně jedná o volby historického významu.“ (Klingemann 2006: 39)

⁴³ Viz <http://www.euroskop.cz/39546/119701/clanek/evropsky-parlament/volby-do-evropskeho-parlamentu/> (17. 4. 2008).

5. Česká republika a volby do Evropského parlamentu

5. 1 Situace v ČR před volbami do EP roku 2004

Volby do EP na území České republiky (ČR) proběhly měsíc a půl poté, co ČR vstoupila do EU, zhruba v polovině funkčního období koaliční vlády ČSSD, KDU-ČSL a US-DEU. Tato vláda vznikla po volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR (PS PČR), které se uskutečnily v červnu 2002. Byly to tedy poslední volby do PS konané před volbami do EP v roce 2004. (Šaradín 2007: 47)

Agentura Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM) pořádala v březnu roku 2004 šetření, ve kterém se čeští občané vyjadřovali k situaci na české politické scéně. Z odpovědí na otázku, kterou politickou stranu by volili, kdyby se příští týden konaly volby do PS, vznikly následující výsledky. ODS získala 34, 5 % podpory voličů, KSČM 16 %, ČSSD 14,5 %, KDU-ČSL 8,5 %, US-DEU 2 %, Strana zelených 1,5 %, Nezávislí 1,5 %, jiné strany 1 %, 6% lidí by nevolilo žádnou stranu a 14 % dotázaných nevědělo. (Kunštát 2004: 1-2)

Pokles voličské podpory vládní koalice potvrzuje i agentura Středisko empirických výzkumů (STEM), jejíž výsledky uvádí ve své analýze evropských voleb Pavel Šaradín. Podle této agentury volební preference ČSSD v květnu 2004 činily 16,5 %, KDU-ČSL 7,9 % a US-DEU se opět pohybovala pod hranicí volitelnosti. (cit. dle Šaradín 2007: 47)

Z uvedených výzkumů vyplývá, že v ČR v době příchodu evropských voleb panovala jistá nespokojenost se stávající vládou.

5. 2 Pravidla voleb do Evropského parlamentu na území České republiky

Pravidla pro volby do EP na území ČR upravuje Zákon o volbách do Evropského parlamentu a o změně některých zákonů 62/2003Sb. V zákoně se mj. uvádí, že způsob voleb probíhá tajným hlasováním na základě všeobecného, rovného a přímého hlasovacího práva, podle zásad poměrného zastoupení. Území ČR tvoří jeden volební obvod a volby vyhlašuje prezident republiky na základě rozhodnutí Rady EU

nejpozději 90 dnů před jejich konáním. Poslanci jsou voleni na dobu 5 let. Právo volit mají občané starší 18 let, pasivní volební právo získávají dosažením 21 let. Kandidátní listiny podávají registrované politické strany, politická hnutí a jejich koalice. Počet poslanců na kandidátní listině nesmí přesahovat o třetinu vyšší počet poslanců EP, který je volen na území ČR. Státní vlajka ČR stejně jako vlajka EU musí být vyvěšeny na objektu, ve kterém se nachází volební místnost. V zákoně se lze dále dočíst, že má-li politický subjekt postoupit do skrutinia, musí získat alespoň 5 % z celkového počtu odevzdaných hlasů. Mandát poslance EP vymezuje zákon následujícím způsobem. Mandát vzniká zahájením první schůze EP a zaniká úmrtím, ztrátou volitelnosti⁴⁴, uplynutím funkčního období, vzdáním se mandátů nebo tzv. vznikem neslučitelnosti funkcí. Funkce poslance EP je neslučitelná např. s členstvím v Komisi ES, v Hospodářském a sociálním výboru ES, s funkcí Ombudsman ES atd. Poslanec EP rovněž nemůže současně působit ve vládě ČR, v Parlamentu ČR, v úřadu prezidenta ČR atd.⁴⁵

Volební systém pro volby do EP na území ČR v mnoha směrech vychází z volebního systému do PS PČR. Přesto se najdou některé prvky, v kterých se oba systémy liší. (Havlík 2004)

Asi nejmarkantnější rozdíl mezi oběma volebními systémy je skutečnost, že pro volby do PS je území ČR rozděleno do 14 volebních obvodů, zatímco v evropských volbách tvoří jeden volební obvod celé území ČR. V evropských volbách tedy mizí vazba zvolených kandidátů na konkrétní volební obvod. (Havlík 2004)

Systémy se naopak neliší v rozdělování poslaneckých mandátů na základě d'Hondtova volebního dělitele, ani uzavírací klauzulí, která je stanovena na hranici 5 %. V systému pro volby do EP však chybí vyšší uzavírací klauzule pro vládní koalice, které tím získávají snazší přístup k evropským poslaneckým mandátům. Volební systémy se dále neliší v tom, že voliči mohou označit tzv. preferenčními hlasy maximálně dva kandidáty v rámci voleného politického subjektu. Má-li kandidát postoupit, musí získat

⁴⁴ „Poslancem Evropského parlamentu může být na území České republiky zvolen každý občan České republiky a každý občan jiného členského státu, který je na území České republiky nejpozději druhý den voleb po dobu nejméně 45 dnů veden v evidenci obyvatel podle zvláštního právního předpisu, alespoň druhý den voleb dosáhl věku 21 let, není zbaven způsobilosti k právním úkonům, a jde-li o občana jiného členského státu, není v členském státě, jehož je státním občanem (dále jen "členský stát původu"), zbaven práva být volen do Evropského parlamentu. Jde-li o občana jiného členského státu, který je zároveň občanem více členských států, nesmí být zbaven práva být volen do Evropského parlamentu ani v jednom z nich.“ (Zákon o volbách do Evropského parlamentu a o změně některých zákonů 62/2003 Sb.)

⁴⁵ Zákon o volbách do Evropského parlamentu a o změně některých zákonů 62/2003 Sb. dostupný z http://www.e-law.cz/zakony/62_03.html (2. 3. 2008).

nejméně 5 % přednostních hlasů z celkového počtu hlasů voleného subjektu. Tato hranice je o 2 % nižší než ve volbách do PS PČR. (Havlík 2004)

5. 3 Volební kampaň českých politických subjektů

Při výstavbě této a následující podkapitoly vycházím převážně z publikace Pavla Šaradína *Evropské volby v postkomunistických zemích*. (Šaradín 2007: 48-58) Držím se zejména formy, informace čerpám z dalších zdrojů.

Průběh volebních kampaní na území ČR rovněž upravuje Zákon o volbách do Evropského parlamentu. Je v něm uvedeno, že volební kampaň má začínat 16 dnů před začátkem voleb. V této době mohou starostové obcí vyhradit plochu pro vylepování plakátů, přičemž možnost jejího využívání má odpovídat zásadě rovnosti kandidujících politických subjektů.⁴⁶

Co se týče využívání mediálních prostředků pro vedení volební kampaně, nabízí zákon následující možnosti: „Pro volby do Evropského parlamentu mají v době počínající 16 dnů a končící 48 hodin před zahájením voleb kandidující politické strany, politická hnutí a koalice, jejichž kandidátní listina byla zaregistrována, vyhrazeno v Českém rozhlasu celkem 14 hodin a v České televizi celkem 14 hodin v rámci jejich vysílacích okruhů bezplatně poskytnutého vysílacího času, který se rozdělí kandidujícím politickým stranám, politickým hnutím a koalicím rovným dílem. Termíny vysílacích časů se určí losem. Odpovědnost za obsah těchto pořadů mají politické strany, politická hnutí a koalice.“⁴⁷

Zákon dále zakazuje, aby ve dnech voleb probíhala volební agitace pro politické subjekty v místech, kde je umístěna volební místnost a v jejím bezprostředním okolí.⁴⁸ Výše uvedené podmínky se neliší od volebního zákona do Parlamentu ČR.⁴⁹

Za oficiální zahájení kampaně lze tedy považovat 16. den před začátkem voleb, což v roce 2004 připadlo na 26. květen. Politické strany se však voličům začaly prezentovat mnohem dříve. (Šaradín 2007: 49).

⁴⁶ *Zákon o volbách do Evropského parlamentu a o změně některých zákonů 62/2003 Sb.* dostupný z http://www.e-law.cz/zakony/62_03.html (2. 3. 2008).

⁴⁷ *Zákon o volbách do Evropského parlamentu a o změně některých zákonů 62/2003 Sb.* dostupný z http://www.e-law.cz/zakony/62_03.html (2. 3. 2008).

⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁹ *Zákon o volbách do Parlamentu České republiky a o změně některých dalších zákonů 247/1995 Sb.* dostupný z http://www.senat.cz/volby/zak247_1995.php (2. 3. 2008).

Potvrzuje to i úryvek z novinového článku Deníků Bohemia ze dne 4. 5. 2004. „Praha – Na české voliče začala už naplno útočit předvolební kampaň do Evropského parlamentu (EP). Po celé republice se představují kandidáti, v ulicích měst i podél dálnic a silnic se objevily billboardy s fotkami stranických lídrů. Jednatřicet politických stran, hnutí a koalic se snaží získat 8 300 000 voličů také libivými hesly. ODS zvolila slogan Stejně šance pro všechny, KDU- ČSL Lidovci prosadí nejvíc, sociální demokraté slibují Evropu hlavně pro lidi a Evropští demokraté a Sdružení nezávislých prý mají Správné lidi pro český úspěch.“⁵⁰

Např. KDU-ČSL zahájila svou kampaň už 8. března 2004. KSČM využila pro svou prezentaci sérii prvomájových mítinků. (Šaradín 2007: 49)

Především pomocí informací z dalších úryvků několika novinových článků se pokusím přiblížit tehdejší předvolební situaci. 26. května, tedy první den oficiální volební kampaně, začala televizní a rozhlasová prezentace. Česká televize v té době vyčlenila pro každou stranu prostor 28 minut, přičemž dávala jasně najevo, že za obsah spotů nenese žádnou odpovědnost. Během jejich vysílání dokonce odmítala zobrazit na obrazovce své logo.⁵¹

Průběh volebních kampaní se u jednotlivých stran značně lišil. Parlamentní strany mohly oproti těm menším využívat většího finančního zázemí, různých sponzorů, zájmů médií i vlivu populárních osobností. Některé politické subjekty přišla kampaň na desítky milionů korun, jiné neinvestovaly téměř nic. (Šaradín 2007: 49) „Na korunu nehleděla“ strana ODS, která měla v úmyslu zainventovat do volební kampaně až 30 milionů korun.⁵²

Způsoby prezentace v médiích byly pojímány také velice různě. Lidovci např. vytvořili animovaný spot, kde bylo hlavním tématem pečení koláče. Koláč byl rozdělený do výsečí, které prezentovaly rozložení sil v EP. Největší díl koláče pak představoval poslaneckou frakci Evropské lidové strany, kam by patřili i zvolení poslanci za KDU-ČSL.⁵³

⁵⁰ *Volební kampaň vtrhla do ulic, křesel je málo*, Deníky Bohemia, 4. 5. 2004 dostupné z http://euods.pspace.cz/?c_id=195 (1. 4. 2008).

⁵¹ *Politici v televizi spustí své „večerničky“*, MF Dnes, 22. 5. 2004 dostupné z http://euods.pspace.cz/?c_id=272 (1. 4. 2008)

⁵² *Stomilionová kampaň*, Strategie, 17. 5. 2004 dostupné z http://euods.pspace.cz/?c_id=252 (2. 4. 2008).

⁵³ *Lidovci v televizi pečou a ODS ukáže skok o tyči*, Právo, 25. 5. 2004 dostupné z http://euods.pspace.cz/?c_id=264 (1. 4. 2008).

„V animovaném spotu ODS zase skáčí lídři o tyči s cílem obsadit pomyslné eurokřeslo. Dopadne to tak, že Miloslav Ransdorf⁵⁴ a Libor Rouček⁵⁵ narazí do zdi, Zuzanu Roithovou⁵⁶ její tyč odmrští do neznáma a pouze Jan Zahradil⁵⁷ pohodlně usedne v evropském křesle.“⁵⁸

Volební kampaně se ve své pestrosti rozhodně neomezovaly pouze na mediální vysílání. Kandidáti ODS zvali své voliče dokonce na večeri: „Na možnost získat šek na večeri za pět set korun včera odpoledne na plzeňském náměstí Republiky lákali lidi kandidáti ODS do Evropského parlamentu.. [...] K získání večere bylo nutné, aby po hodu nahoře na kostce zůstalo logo strany.“⁵⁹

V evropských volbách 2004 došlo také poprvé k masivnějšímu zapojení internetu do volební kampaně. (Šaradín 2007: 52) Především strana ODS využívala této možnosti, čímž se chtěla přiblížit zejména mladým voličům. Kromě programových dokumentů, si zde lidé mohli skládat elektronické puzzle, zahrát počítačovou hru či se zúčastnit soutěže o nejlepší vtíp.⁶⁰

Celkové výdaje při kampani pro volby do Evropského parlamentu za všechny strany byly pouze o několik miliónů korun vyšší než výdaje ČSSD nebo ODS ve volbách do PS v roce 2002. Po této stránce věnovaly politické subjekty kampani menší význam. (Línek 2004a)

5. 4 Předvolební průzkumy v České republice

Hermann tvrdí, že předvolební průzkumy mají silný psychologický efekt a hrají tedy v rozhodování voličů důležitou roli. (cit. dle Šaradín 2007: 53) V ČR upravoval uveřejňování předvolebních průzkumů voleb do EP opět zákon o evropských volbách. Třetí den před začátkem voleb až do jejich skončení nesměly být žádným způsobem

⁵⁴ lídr strany KSČM

⁵⁵ lídr strany ČSSD

⁵⁶ lídr strany KDU-ČSL

⁵⁷ lídr strany ODS

⁵⁸ *Lidovci v televizi pečou a ODS ukáže skok o tyči*, Právo, 25. 5. 2004 dostupné z http://euods.pspace.cz/?c_id=264 (1. 4. 2008).

⁵⁹ *Kandidáti ODS lákali na večeri*, MF Dnes, 25. 5. 2004 dostupné z http://euods.pspace.cz/?c_id=262 (2. 4. 2008).

⁶⁰ *Kampan na internetu: hry, vtipy i miss*, MF Dnes, 29. 5. 2004 dostupné z http://euods.pspace.cz/?c_id=316 (2. 4. 2008).

uveřejňovány výsledky předvolebních průzkumů.⁶¹ V tomto bodě se opět zákon shoduje se volebním zákonem do Parlamentu ČR.⁶²

Podle agentury CVVM vyslovilo v lednu 2004 ochotu zúčastnit se voleb 60% občanů, čtvrtina českých voličů se voleb účastnit nechtěla a 15% dotazovaných nebylo rozhodnuto. V té době byl naopak zaznamenán nárůst ochoty občanů zúčastnit se voleb parlamentních. Volit do PS PČR by v lednu 2004 přišlo 70 % všech dotazovaných, tedy o 10 % více než k volbám do EP. (Horáková 2004: 1-3)

V květnovém šetření téže agentury plánovalo účastnit se voleb už 63 % občanů, 25 % účast na volbách stále odmítalo a 12 % nebylo rozhodnuto. V dodatku stojí, že jelikož ochota účastnit se voleb vyjádřená v předvolebním šetření bývá vždycky nižší, odhadovala CVVM voličskou účast přibližně na 40-45 %. (Kunštát 2004: 1-2)

Když byla v květnu dotazovaným položena otázka, pro kterou politickou stranu budou ve volbách do EP hlasovat, přičemž respondenti měli k dispozici kompletní kandidátní listiny všech stran., vznikly následující údaje. 22,5 % dotazovaných odpovědělo, že bude hlasovat pro ODS, 11,5 % pro KSČM, 9,5 % pro ČSSD, 7,5 % se nechalo slyšet, že bude volit KDU-ČSL, 3,5 % politické hnutí Nezávislí, 3 % SNK-ED, 1,5 % SŽJ⁶³, 1 % Unii liberálních demokratů, 1 % Sdružení nestraníků, 4,5 % jiné strany, 16 % se vyjádřilo, že nepůjde k volbám vůbec a 13 % dotázaných nevědělo. (Kunštát 2004: 1-2)

V červnu 2004 zveřejněná prognóza agentury TNS Factum, která také vznikla na základě květnového předvolebního průzkumu, přinesla tyto závěry. ODS by měla v EP obsadit devět křesel, KSČM i ČSSD by získali shodně po pěti, lidovci a Evropští demokraté po dvou křeslech. TNS Factum dávala naději na vstup do EP ještě Vladimíru Železnému v čele kandidátky Hnutí Nezávislí. K volbám se podle tohoto průzkumu chystala přibližně 50 % voličů, 21 % se voleb rozhodně účastnit nechtělo.⁶⁴

Shrnu-li předvolební průzkumy vybraných agentur⁶⁵, tak největší šance na úspěch měla jednoznačně ODS. Druhá pozice pak byla většinou zvěstována straně KSČM.⁶⁶ (Šaradín 2007: 54)

⁶¹ Zákon o volbách do Evropského parlamentu a o změně některých zákonů 62/2003 Sb. dostupný z http://www.e-law.cz/zakony/62_03.html (2. 3. 2008).

⁶² Zákon o volbách do Parlamentu České republiky a o změně některých dalších zákonů 247/1995 Sb. dostupný z http://www.senat.cz/volby/zak247_1995.php (2. 3. 2008).

⁶³ Strana za životní jistoty asi

⁶⁴ Volební prognóza TNS Factum, 3. 6. 2004 dostupná z http://euods.pspace.cz/?p_id=332 (20. 3. 2008).

⁶⁵ STEM, CVVM, TNS Factum, Gallup, SC&C

⁶⁶ s výjimkou agentury Gallup Europe

6. Výsledky hlasování evropských voleb na území České republiky

6. 1 Celkové výsledky hlasování

6. 1. 2 Kandidující politické subjekty a počet získaných hlasů

Pro názornost uvádím tabulku, kde je přehled všech kandidujících politických subjektů ve volbách do EP na území ČR roku 2004 ,včetně počtu platných hlasů, které v těchto volbách získaly.

Tabulka 2: Celkové výsledky hlasování ve volbách do EP konaných na území ČR ve dnech 11.-12. 6. 2004

Kód	Název strany	Platné hlasy	Platné hlasy v %
1	Sdružení nezávislých a evropští demokraté	257 278	11,02
2	Koruna Česká (monarchistická strana)	4 532	0,19
3	Helax–Ostrava se baví	3 366	0,14
4	Česká strana sociálně demokratická	204 903	8,78
5	Národní koalice	2 944	0,12
6	Občanská demokratická strana	700 942	30,04
7	Strana pro otevřenou společnost	5 413	0,23
8	Strana demokratického socialismu	1 709	0,07
9	Strana zelených	73 932	3,14
10	Humanistická aliance	3 977	0,17
11	Konzervativní strana	4 986	0,21
12	„Sdružení nestraníků“	11 689	0,50
13	Strana občanů Republiky české	2 585	0,11
14	Masarykova demokratická strana	4 366	0,18
15	Všeobecná občanská strana	873	0,03
16	Dělnická strana	4 289	0,18
17	Strana práce	1 717	0,07

18	Balbínova poetická strana	13 779	0,59
19	Za zájmy Moravy ve sjednocené Evropě	9 293	0,39
20	Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová	223 383	9,57
21	Pravý Blok	27 504	1,17
22	Strana zdravého rozumu	6 316	0,27
23	Unie liberálních demokratů	39 655	1,69
24	Komunistická strana Čech a Moravy	472 862	20,26
25	Strana venkova – spojené občanské síly	11 734	0,50
26	Strana za životní jistoty	11 951	0,51
28	Nezávislá iniciativa (NEI)	16 762	0,71
29	SVOBODNÍ	1 300	0,05
30	„Viktor Kožený – Občanská federální demokracie	2 030	0,08
31	Republikáni Miroslava Sládka	15 767	0,67
32	NEZÁVISLÍ	191 025	8,18

Zdroj: Český statistický úřad

6. 2. 2 Vítězné politické subjekty

Pro lepší přehlednost nabízím tabulku pouze s těmi politickými subjekty, které ve volbách do EP získaly alespoň 5 % z celkového počtu platných hlasů.

Tabulka 3: Politické subjekty postupující do skrutinia

Kandidující strana			Platné hlasy	Platné hlasy v %
6	Občanská demokratická strana	ODS	700 942	30,04
24	Komunistická strana Čech a Moravy	KSČM	472 862	20,26
1	Sdružení nezávislých a Evropští demokraté	SNK-ED	257 278	11,02
20	Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová	KDU- ČSL	223 383	9,57
4	Česká strana sociálně demokratická	ČSSD	204 903	8,78
32	NEZÁVISLÍ	NEZ	191 025	8,18

Zdroj: Český statistický úřad

Následující tabulka ukazuje, kolik mandátů vítězné strany získaly.

Tabulka 4: Přehled zisků mandátů

Kandidující strana			Celkem mandátů
6	Občanská demokratická strana	ODS	9
24	Komunistická strana Čech a Moravy	KSČM	6
1	Sdružení nezávislých a Evropští demokraté	SNK-ED	3
20	Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová	KDU-ČSL	2
4	Česká strana sociálně demokratická	ČSSD	2
32	NEZÁVISLÍ	NEZ	2

Zdroj: Český statistický úřad

O mandáty poslanců EP se v ČR ucházelo 808 kandidátů na 31 kandidátních listinách. Na jedno křeslo europoslance připadalo asi 34 kandidátů. Kandidovalo 603 mužů a 205 žen. Průměrný věk kandidátů tvořil 45, 29 roku.⁶⁷

6. 2. 3 Volební účast

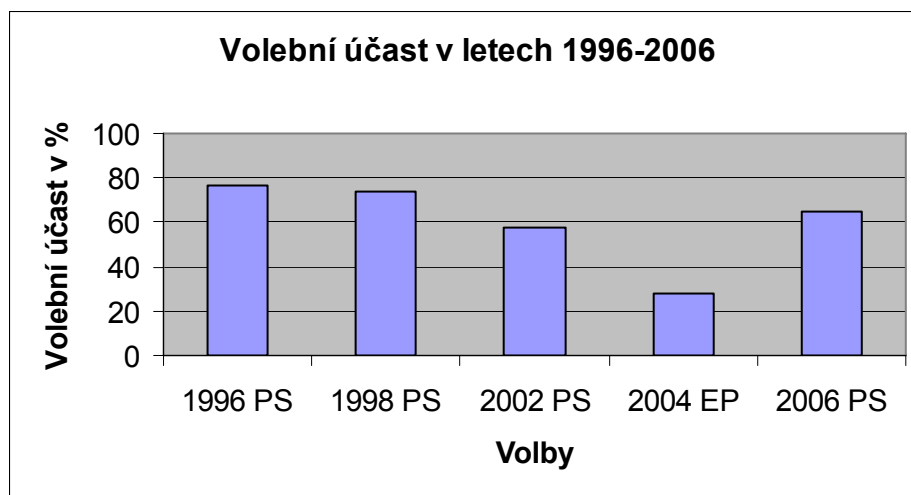
S evropskými volbami bývá, jak jsem již uvedla dříve, spojován fenomén volební neúčasti. Volební účast v evropských volbách na území ČR dosahovala 28,32 %⁶⁸. Pro srovnání uvádím tabulku a graf s volební účastí v těchto volbách a v poslaneckých volbách v letech 1996-2006.

Tabulka 5: Volební účast ve volbách PS PČR a EP v letech 1996-2006

Volby	1996 PS	1998 PS	2002 PS	2004 EP	2006 PS
Účast v %	76,41	74,03	58,00	28,32	64,47

Zdroj: Český statistický úřad

Graf 2: Volební účast ve volbách do PS PČR a EP v letech 1996-2006

Zdroj: Český statistický úřad

⁶⁷ Viz údaje na stránkách ČSÚ dostupné na http://www.praha.czso.cz/csu/tz.nsf/i/volby_do_evropskeho_parlamentu_a_csu (16. 3. 2008).

⁶⁸ Viz údaje na stránkách ČSÚ dostupné na <http://www.volby.cz/pls/ep2004/ep11?xjazyk=CZ> (16. 3. 2008)

Z tabulky a grafu jasně vyplývá, že volební účast ve volbách do EP roku 2004 byla v porovnání s volební účastí ve volbách do PS PČR v letech 1996-2006 jednoznačně nejnižší.⁶⁹

6. 2. 4 Volební výsledky v jednotlivých krajích

Následující tabulka ukazuje vítězné strany v jednotlivých krajích ČR, včetně platných hlasů, které strany v těchto krajích získaly, a včetně údajů o volební účasti.

Tabulka 6: Výsledky voleb v jednotlivých krajích

Kraj	Vítězná strana	Počet platných hlasů v %	Volební účast v %
Pardubický	ODS	29,74	29,40
Hlavní město Praha	ODS	34,99	34,61
Středočeský	ODS	33,45	29,33
Jihočeský	ODS	33,02	27,29
Plzeňský	ODS	33,02	28,96
Karlovarský	ODS	29,84	23,21
Ústecký	ODS	30,08	23,11
Liberecký	ODS	32,67	26,96
Královehradecký	ODS	32,62	30,23
Vysočina	ODS	26,17	29,05
Jihomoravský	ODS	25,87	29,66
Olomoucký	ODS	24,82	27,23
Zlínský	ODS	26,27	29,04
Moravskoslezský	ODS	24,96	24,04

Zdroj: Český statistický úřad

⁶⁹ Problému nízké volební účasti v evropských volbách na území ČR a teoriím o volbách druhého řádu se budu podrobněji věnovat následující kapitole.

Ve všech krajích zvítězila strana ODS. V kraji Hlavní město Praha získala nejvíce hlasů konkrétně 34,99 %. V tomto kraji byla rovněž zaznamenána nejvyšší volební účast, která činila 34,61 %.⁷⁰

6. 2. 5 Shrnutí volebních výsledků na území ČR

Jak shrnuje výsledky evropských voleb na území ČR ve své analýze o Lukáš Línek, s volebními zisky opozičních stran ODS a KSČM se počítalo, velký propad obou vládních stran ČSSD a US-DEU byl překvapením. ČSSD ztratila od posledních voleb do PS 22 %, US-DEU získala pouze necelých 2 %, nedostala se ani přes volební klauzuli. V EP získala mandáty dvě uskupení, která do té doby nepůsobila PS PČR a která se navíc označují za nestraničká. SNK-ED a hnutí Nezávislý. (Línek 2004b)

6. 3 Vývoj volební podpory nejsilnějších českých stran

S inspirací v již zmiňované Šaradínově publikaci nyní blíže rozepíšu vývoj podpory nejsilnějších českých vládních stran ve volbách do PS PČR v letech 1996-2006 a ve volbách do EP roku 2004. (Šaradín 2007: 56-57)

Tabulka 7: Volební podpora nejsilnějších českých stran v letech 1996-2006

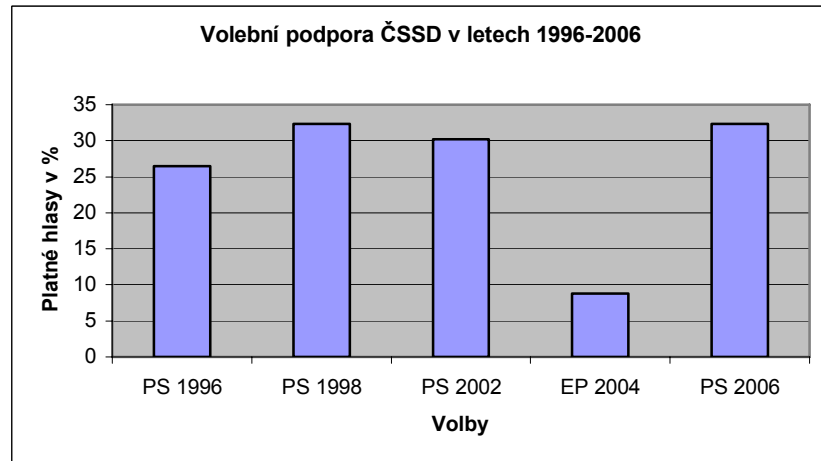
Volby/ % získaných hlasů	ČSSD	ODS	KSČM	KDU-ČSL
PS 1996	26,44	29,62	10,33	8,08
PS 1998	32,31	27,74	11,03	9,00
PS 2002	30,20	24,47	18,51	14,27
EP 2004	8,78	30,04	20,26	9,57
PS 2006	32,32	35,38	12,81	7,22

Zdroj: Český statistický úřad

⁷⁰ Viz údaje na stránkách ČSÚ dostupné na <http://www.volby.cz/pls/ep2004/ep13?xjazyk=CZ> (16. 3. 2008).

Pro lepší názornost přikládám grafy.

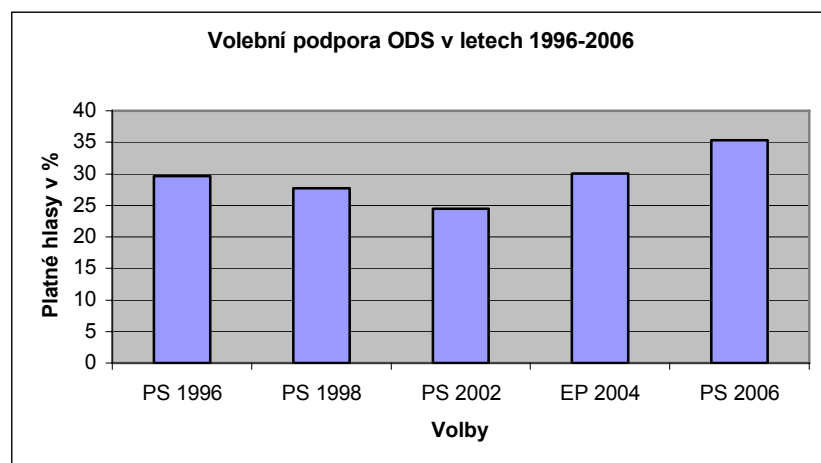
Graf 3: Volební podpora ČSSD v letech 1996-2006

Zdroj: Český statistický úřad

Z grafu a tabulky vyplývá, že si ČSSD udržuje relativně stabilní volební podporu. Prudký výkyv představovaly pouze volby do EP roku 2004. Vysvětlení takového volebního poklesu se budu věnovat v následující kapitole.

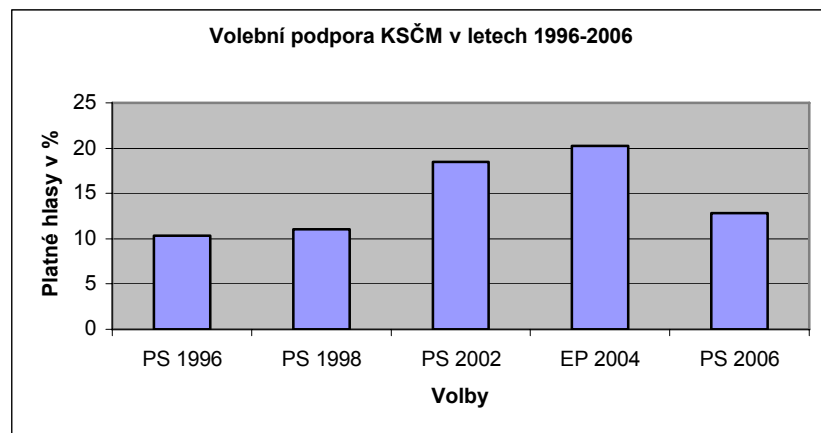
Graf 4: Volební podpora ODS v letech 1996-2006

Zdroj: Český statistický úřad

ODS se rovněž těší stabilní volební podpoře, zejména v evropských volbách a v posledních volbách do PS PČR si strana vedla velmi dobře. Od roku 2002 zaznamenává co do počtu volebních hlasů opět vzrůstající tendenci.

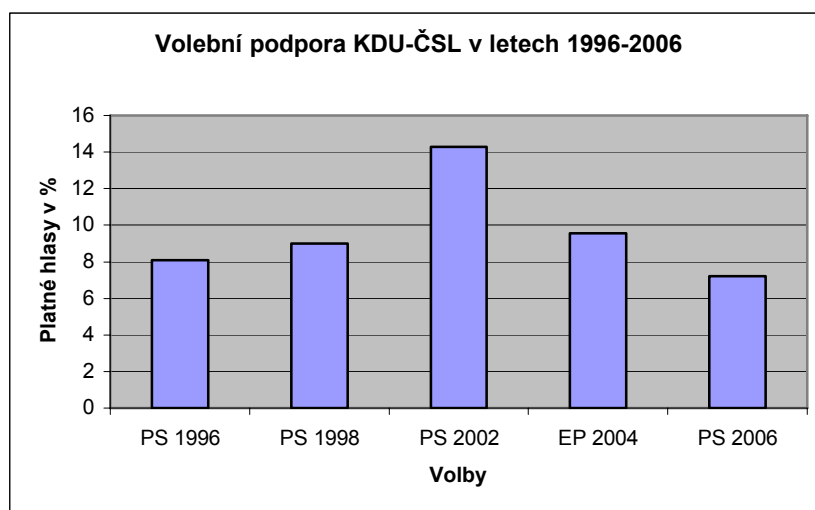
Graf 5: Volební podpora KSČM v letech 1996-2006

Zdroj: Český statistický úřad

Pozice levicové strany KSČM ve stranickém systému posiluje. Vzestupná tendence KSČM vrcholila volbami do EP, kde strana získala 20,26 % platných hlasů. Nelze si nevšimnout souvislosti mezi nízkou volební účastí a rostoucí pozice KSČM ve stranickém systému ČR. (viz tabulka dříve)

Graf 6: Volební podpora KDU-ČSL v letech 1996-2006

Zdroj: Český statistický úřad

I strana KDU-ČSL čerpá z relativně stabilní přízně voličů. Prudký vzestup lze vidět v poslaneckých volbách roku 2002, kdy strana kandidovala v koalici s US-DEU.⁷¹ Od té doby její podpora mírně klesá, přesto je KDU-ČSL stále stranou působící v Parlamentu ČR.

6. 4 Zařazení českých poslanců do evropských politických frakcí

Za ČR bylo zvoleno 24 poslanců a poslankyň⁷², které byli zařazeni do politických frakcí EP. Po volbách do EP roku 2004 působilo v EP sedm politických frakcí a skupina nezařazených poslanců.⁷³ Zástupci ODS⁷⁴, SNK-ED a KDU-ČSL vstoupili do Skupiny Evropské lidové strany a Evropských demokratů (EPP-ED), poslanci KSČM do Skupiny konfederace Evropské sjednocené levice a Severské zelené levice (GR/EFA), zástupci ČSSD do skupiny sociálních demokratů (PES), Vladimír

⁷¹ Viz údaje na stránkách ČSÚ dostupné z <http://www.volby.cz/pls/ps2002-win/ps2?xjazyk=CZ> (7. 4. 2008).

⁷² Jejich jmenný seznam lze nalézt v příloze.

⁷³ Viz bližší informace o EU dostupné z <http://www.euroskop.cz/39546/119701/clanek/evropsky-parlament/volby-do-evropskeho-parlamentu/> (7. 3. 2008).

⁷⁴ ODS byla zpočátku jen těžko přijatelným partnerem pro strany sdružené v politické frakci EPP-ED. Aby získala členství v této největší frakci EP, musela jí přizpůsobit některé své postoje. ODS se např. zavázala nevystopovat proti evropské ústavě. (Pehe 2004)

Železný se stal členem skupiny Nezávislost/Demokracie (IND/DEM) a Jana Bobošíková zůstala nezařazenou poslankyní.⁷⁵

⁷⁵ Viz bližší informace o EU dostupné z <http://www.euroskop.cz/57742/clanek/cesti-poslanci-evropskeho-parlamentu/> (9. 3. 2008).

7. Analýza volebních výsledů a volební účasti ve volbách do EP v ČR na základě teorií o volbách druhého řádu

7. 1 Teorie voleb druhého řádu

Volby do EP bývají v politologii nazývány volbami druhého řádu neboli second-order elections (SOE). Pro tento typ voleb je charakteristické, že jim voliči i kandidující politické subjekty připisují menší význam než volbám prvního řádu, kterým se říká first-order elections (FOE). (Fiala 2005: 51)

Za FOE se v politologii označují zejména volby do národních parlamentů. V zemích, kde je hlava státu volena přímo, se k FOE řadí také volby prezidentské. (Fiala 2005: 52) Za SOE se považují vedle voleb do EP také volby lokální, různé druhy regionálních voleb, prezidentské volby v neprezidentských systémech, referenda či volby do většiny horních komor parlamentů. (Šaradín 2007: 10)

Pavel Šaradín shrnuje v publikaci Evropské volby v postkomunistických zemích hypotézy mnohých politologů o volbách druhého řádu, z nichž zde některé uvedu. Vybrané hypotézy následně porovnám s výsledky voleb do EP 2004 na území ČR.

Jako první uvádím hypotézy K. Reifa a H. Schmitta. Tito politologové využili k vymezení SOE zejména prvních přímých voleb do EP v roce 1979. Za základní rozdíl mezi SOE a FOE považovali větší důležitost FOE. U evropských voleb pak zdůrazňovali jejich odlišnost od ostatních SOE v překračování národní hranice. Volby do EP jakožto volby druhého řádu vymezili následujícími znaky:

1. Volební účast je nižší.
2. Malé a nové strany mají větší šanci na úspěch.
3. Je zaznamenáno vyšší procento neplatných hlasů.
4. Vládní strany ztrácejí podporu.
5. Voliči více podporují jednotlivé osobnosti než celé politické strany.
6. Volby překračují národní hranice.
7. Čím jsou volební pravidla vzdálenější od národní tradice, tím je nižší volební účast.
8. Role volebních kampaní je důležitější než v případě FOE. (Šaradín 2007: 9-12)

Po evropských volbách 1984 upřesnil K. Reif své hypotézy následovně:

1. Kampaně SOE obsahují témata voleb druhého řádu, ale také většinou voleb prvního řádu.
2. V SOE je pravidelně nižší volební účast než v FOE.
3. Větší šanci na úspěch mají menší, nové a radikálnější strany než strany velké.
4. Výsledky stran, které tvoří vládu, ovlivňuje křivka popularity vládních stran v jednotlivých fázích volebního cyklu.⁷⁶ (Šaradín 2007: 14)

Volbám druhého řádu se věnovala spousta dalších autorů. Např. americká politoložka Pippa Norris také zastává názor, že na základě výše zmíněného cyklického vzorce ztrácejí vládnoucí strany podporu ve volbách druhého řádu především v polovině jejich volebního období. Lidé tak prý spatřují ve volební soutěži příležitost, jak vyjádřit vůči stávající vládě svůj nesouhlas. (Šaradín 2007: 13)

C. Carruba a R. J. Timpone oproti tomu nesouhlasí s tím, že by všichni voliči považovali evropské volby za výhradně druhořadé. Podle jejich názoru spatřuje většina voličů v těchto volbách příležitost identifikovat se s názorově nejbližší stranou, zatímco se v národních volbách chovají takticky. (Šaradín 2007: 15)

Zajímavý je názor M. Marsche, který předpokládá, že výsledky evropských voleb jsou ukazatelem pro výsledky příštích národních FOE. (Šaradín 2007: 17)

7. 2 Porovnání vybraných hypotéz s výsledky voleb do EP v ČR roku 2004

Nyní se pokusím porovnat vybrané z výše uvedených hypotéz s výsledky evropských voleb konaných v červnu 2004 na území ČR. K porovnání využívám údajů uvedených na stránkách Českého statistického úřadu.

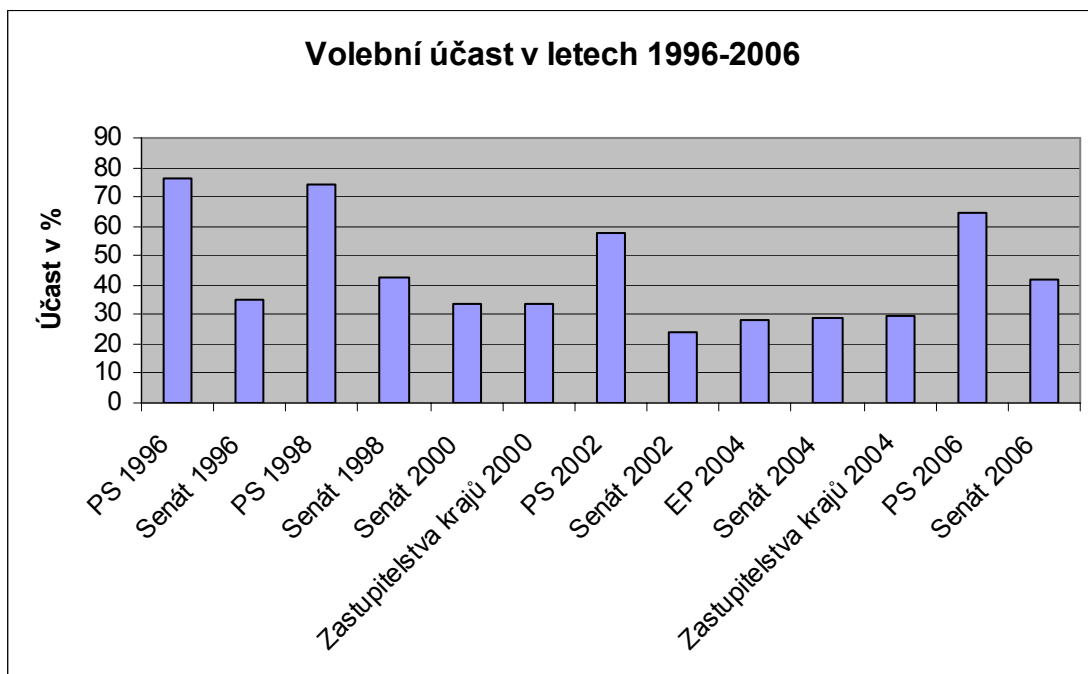
⁷⁶ Strany, které formují vládu politické arény prvního řádu, mají tendenci k tomu, že ve volbách druhého řádu, které se konají krátce po FOE, získají více hlasů než v těch nedávno proběhlých FOE. Avšak pomine-li povolební euforie z FOE, vládní strany většinou v SOE ztrácejí.

Hypotéza 1: Volební účast je nižší.

Porovná-li volební účast v ČR ve volbách do EP v roce 2004 s volební účastí do PS Parlamentu ČR v letech 1996 až 2006, dostanu jednoznačně nejnižší číslo. Volební účast v evropských volbách roku 2004 dosahovala 28,32 %. Je to o více než 50 % méně než ve volbách do PS v roce 1996 a o více než 40 % méně než v týchž volbách roku 2006. (viz kap. 6)

Upřesněnou hypotézu K. Reifa o tom, že je účast v evropských volbách pravidelně nižší, nelze potvrdit, protože se volby do EP v ČR konaly zatím jen jednou. Pravidelně se opakující nižší volební účast v SOE lze však ukázat na příkladu jiných českých voleb považovaných za volby druhého řádu. V grafu stavím vedle sebe volební účast ve volbách do Senátu PČR, Zastupitelstev krajů, EP a PS PČR v letech 1996-2006. Volby, které jsou považovány za druhořadé pravidelně vykazují nižší procento volební účasti. Hypotéza o pravidelně se opakující nižší účasti v SOE se zde tedy potvrzuje. V senátních volbách používám údaje z prvního kola voleb.

Graf 7: Volební účast v letech 1996-2006

Zdroj: Český statistický úřad

Hypotéza 2: Menší, nové a radikálnější strany mají větší šanci na úspěch.

Malá politická strana má z definice „buďto málo členů nebo voličů, nejčastěji oba elementy dohromady. [...] Malé strany lze rovněž popsat podle způsobu vzniku. Některé mají čistě lokální nebo regionální zájmy a aspirace.“ (Pečínka 2005)⁷⁷

Za menší politický subjekt se dá považovat politické hnutí Nezávislí. Vzniklo roku 1994 a mimo voleb do EP se vždy soustředilo spíše na volby komunální, krajské či senátní.⁷⁸ Ve volbách do EP získalo 8,18 % platných hlasů. (viz kap. 6)

Ve volbách do EP si velmi dobře vedla tehdy poměrně nová politická strana Evropští demokraté (ED). Tato strana vznikla v září 2002 pod vedením bývalého pražského primátora Jana Kasla, který dříve působil v ODS. Pro volby do EP sestavili Evropští demokraté kandidátku spolu s SNK Sdružením nezávislých. Dohromady získali 11 % platných hlasů. (Hloušek, Kopeček 2005: 450)

Že mají větší šanci na úspěch strany radikálnější, potvrdilo překvapivých 20,26 % platných hlasů strany KSČM, která se umístila hned za vítěznou ODS. Dalo by se tedy říci, že i tato hypotéza s výsledky voleb do EP na území ČR souhlasí.

Hypotéza 3: Vládní strany ztrácejí podporu.

Jak jsem již dříve zmínila, vládní koalici v létě 2004 tvořily strany ČSSD, KDU-ČSL a US-DEU. V parlamentních volbách roku 2002 získala ČSSD 30,20 % platných hlasů a koalice KDU-ČSL, US-DEU 14,27 %. Oproti tomu ve volbách do EP získala ČSSD 8,78 %, KDU-ČSL 9,57 % a US-DEU se do EP neprobojovala vůbec. Z šesti vítězných stran se tak ČSSD umístila až na pátém místě, což bylo chápáno jako její hluboký propad. Dokonce i KDU-ČSL ji co do počtu hlasů předčila. Tato hypotéza se tedy potvrdila. Stranu, kterou v parlamentních volbách 2002 podpořilo 30,20 % voličů, přišlo volit v evropských volbách o více než 20 % voličů méně. (viz kap. 6)

Skutečnost, že se evropské volby konaly zhruba v polovině funkčního období vládní koalice, nevylučuje hypotézu, že důležitou roli v ovlivňování volebních výsledků hraje křivka popularity vládních stran v jednotlivých fázích volebního cyklu. (viz výše)

⁷⁷ Viz archiv stanovisek LIRA dostupný z <http://www.liberalnistrana.cz/archiv.php?co=1112153349> (16. 3. 2008).

⁷⁸ Viz oficiální stránky politického hnutí Nezávislí dostupné z <http://www.hnutinezavisli.cz/info.s1> (16. 3. 2008).

Hypotéza 4: Voliči více podporují jednotlivé osobnosti než celé politické strany.

V lednu 2004 položila agentura CVVM občanům ČR otázku, zda je pro ně při volbě poslance do EP důležitější konkrétní osobnost nebo stranická příslušnost té které osobnosti. 55 % dotázaných odpovědělo, že si bude vybírat konkrétní osobu bez ohledu na to, která strana ji navrhla. Pouze pro 7 % respondentů byla důležitější její stranická příslušnost. 28 % občanů považovalo obě skutečnosti za stejně důležité a 10 % nevědělo. (Horáková 2004)

Přestože s blížícími volbami přibývalo obyvatel, pro které byla důležitější stranická příslušnost poslance EP, procento těch, kteří preferovali konkrétní osobu stále převažovalo. V únoru 2004 si za poslance EP chtělo vybírat konkrétní osobu bez ohledu na stranickou příslušnost 46 % lidí. (Kunštát 2004) Tuto hypotézu tedy také mohou potvrdit..

Hypotéza 5: Volební a programová témata SOE obsahují často také většinu témat voleb prvního řádu.

Abych mohla potvrdit či vyvrátit tuto hypotézu, je nutné rozlišit, která témata v programech vítězných stran spadají jednoznačně k evropským volbám a která lze spíše přiřadit k volbám do PS PČR.

Volební programy těchto stran se zabývají nejrůznějšími oblastmi politiky. Svou pozornost věnují zahraniční a bezpečnostní politice, hospodářské a daňové politice, sociální politice atd. Zabývají se převážně problémy, které souvisí s ČR a jejím postavením v EU. Mezi těmito tématy nelze vytvořit jasnou dělicí čáru, vzhledem k členství ČR v EU se velmi prolínají. Většina stran navázala na své dlouhodobé programy, které se snažily zasadit do evropského měřítka. (viz kap. Srovnání volebních programů) Tuto hypotézu tedy ani nepotvrzují, ani nevylučují.

Hypotéza 6: Výsledky evropských voleb jsou ukazatelem pro výsledky příštích národních FOE.

Porovná-li vedle sebe výsledky voleb do EP z roku 2004 a výsledky voleb do PS PČR z roku 2006, dostanu tyto údaje.

Tabulka 8: Výsledky voleb do EP 2004 a do PS PČR 2006

Volby do EP 2004		Volby do PS PČR 2006	
Politické subjekty	Platné hlasy v %	Politické subjekty	Platné hlasy v %
ODS	30,04	ODS	35,38
KSČM	20,26	ČSSD	32,32
SNK-ED	11,02	KSČM	12,81
KDU-ČSL	9,57	KDU-ČSL	7,22
ČSSD	8,78	Strana zelených	6,29
Nezávislí	8,18		

Zdroj: Český statistický úřad

Výsledky voleb se neliší prvním místem, které v obou případech zaujímá strana ODS. Také umístění strany KDU-ČSL na čtvrtém místě je shodné. Souhlasí i pokles ČSSD, i když v poslaneckých volbách se rozhodně neprojevil v takové míře jako ve volbách do EP. V obou volbách postoupila do skrutinia KSČM. V evropských volbách si tato strana vedla o něco lépe, umístila se na druhém místě, zatímco ve volbách do PS PČR obsadila místo třetí. SNK-ED ani Nezávislí v poslaneckých volbách neuspěli. Šest poslaneckých mandátů získala v roce 2006 v Parlamentu ČR Strana zelených⁷⁹, která se zase naopak neprobojovala do EP. (viz kap. 6) Tuto hypotézu M. Marsche lze tedy potvrdit jen částečně.

⁷⁹ Viz výsledky strany Zelených ve volbách do PS PČR dostupné z [http://www.zeleni.cz/3020/clanek/vysledky-strany-zelenych-ve-volbach-do-poslanecke-snemovny-2006/\(4.4.2008\)](http://www.zeleni.cz/3020/clanek/vysledky-strany-zelenych-ve-volbach-do-poslanecke-snemovny-2006/(4.4.2008)).

8. Srovnání volebních programů

Autoři Franklin, van der Eijk a Oppenhuis zastávali názor, že stranická volba ve volbách do EP je v první řadě ovlivněna strategickými a ideologickými úvahami voličů, tedy mj. také programem stran. (cit. dle Líněk 2004b) Následující stránky věnují volebním programům, které vítězné české politické subjekty vytvořily speciálně pro volby do Evropského parlamentu.⁸⁰ K vítězným stranám patří Občanská demokratická strana (ODS), Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM), Sdružení nezávislých a Evropských demokratů (SNK-ED), Křesťanská demokratická unie (KDU-ČSL) a politické hnutí Nezávislí (N). Porovnám jednotlivé postoje, které zaujímají tyto strany ve svých programech k nejdůležitějším problémům v různých oblastech politiky. Ve srovnání chybí program politického hnutí Nezávislí, neboť členové tohoto hnutí, jak mi sdělil jeho předseda pan František Zwyrtek, žádný volební program pro tyto volby nevytvořili.

1. Zahraniční politika, vztah k EU, k USA, k ostatním zemím

Postoj, který strana ODS zaujímala ke vstupu ČR do EU bývá nazýván jako tzv. měkký euroskepticismus⁸¹. Strana si ve svém programu pro evropské volby s názvem Stejně šance pro všechny přeje, aby ČR získala v EU rovnoprávnou a důstojnou pozici, aby bylo respektováno její geografické a geopolitické postavení a zohledněny historické zkušenosti. Požaduje realistické chování ČR v rámci EU a varuje před podlehnutím „neodůvodněnému a naivnímu vizionářství.“ (Stejně šance pro všechny 2004: 2) ODS rovněž prosazuje úzkou spolupráci EU a USA. Nepřeje se, aby vznikaly pokusy vytvářet z EU a USA světové konkurenty. Vyslovuje se pro podporu sjednocení zahraničně-politických postojů EU vůči jejímu nejbližšímu okolí a sousedům. (Stejně šance pro všechny 2004: 2-3)

KSČM „s kritickými výhradami respektuje členství České republiky v Evropské unii“ (Program KSČM do PS PČR 2006: 16). Postoj komunistů k EU není úplně jednoznačný, často bývá označován rovněž jako mírně skeptický. V evropském volebním programu s názvem S Vámi a pro Vás, doma i v EU kritizuje KSČM podmínky vstupu ČR do EU, které považuje „v mnoha směrech za nevýhodné.“ (S

⁸⁰ V některých případech srovnání doplňuji o informace z dlouhodobých či jiných programových prohlášení těchto stran.

⁸¹ Měkký euroskepticismus se nestaví do opozice proti evropské integraci jako takové, ale proti jejím vybraným částem, které se týkají konkrétní politiky či určitého národního zájmu. (Kopeček 2005:26)

Vámi a pro Vás, doma i v EU 2004: 1) V oblasti zahraniční politiky požaduje větší nezávislost EU na USA. Naopak se přiklání k užší spolupráci se zeměmi z východní části Evropy, které nejsou členy EU. Co nejtěsněji by však podle KSČM měla ČR spolupracovat se zeměmi v jejím těsném sousedství, zejména pak se Slovenskou republikou. Co se týče zahraničních obchodů, nezapomínají komunisté na rozvojové země. (S Vámi a pro Vás, doma i v EU 2004: 5)

SNK-ED spatřuje ve vstupu ČR do EU pozitivní věc. Chápe ji jako obrovskou příležitost, díky níž bude mít ČR možnost ovlivňovat budoucnost celé Unie. Vyzývá české občany k aktivitě na spoluvytváření EU. Strana prosazuje rovnoprávné členství všech zemí a výrazně podporuje spojenectví s USA. (Český úspěch v Evropě 2004)

KDU-ČSL se ve vztahu vstupu ČR do EU chová výrazně „proevropsky“. Vstup ČR do EU byl jedním z hlavních cílů zahraniční politiky strany (Dáme věci do pořádku – Rovné šance pro každého 2002). Co se týče zahraniční politiky v rámci EU, vyslovuje se strana pro upevňování transatlantického partnerství. Nezapomíná na rozvíjení ostatních strategických partnerství, prioritou by měla být spolupráce se zeměmi v bezprostředním sousedství EU a s ostatními zeměmi nacházejícími se v její blízkosti. Ve svém programu též slibuje pomoc rozvojovým zemím. (Evropský volební program KDU-ČSL 2004)

ČSSD se rovněž staví pozitivně k evropskému sjednocování a nadšeně vítá vstup ČR do EU. (Dlouhodobý program ČSSD) Ve vstupu ČR do EU spatřuje „definitivní politické, bezpečnostní a ekonomické zakotvení v prostoru míru, prosperity, sounáležitosti, udržitelného rozvoje a uchovávání kulturní identity.“ (Evropský manifest ČSSD) Sociální demokraté chtějí rozšířit EU o další balkánské země, podporují přijetí Turecka. Přejí si tím hospodářsky a politicky stabilizovat tuto oblast a v Evropě tak zajistit trvalý mír. Usilují o hlubší politickou a sociální integraci EU, která by se neomezovala jen na ekonomické aspekty. V tom se radikálně liší od ODS. (Evropský manifest ČSSD)

ČSSD by ráda pokročila ve vytvoření společné zahraniční politiky EU. Ve svém dlouhodobém programu podporuje zapojení ČR do bezpečnostních a integračních struktur v euroatlantickém prostoru. Dále je pro rozvíjení transatlantické vazby a strategických partnerství s USA a Kanadou. (Dlouhodobý program ČSSD)

2. Bezpečnostní politika, Severoatlantická aliance, otázka terorismu

Strana ODS je přesvědčena o tom, že zárukou míru a svobody v Evropě je transatlantická vazba a bezpečnostní záruky poskytované v rámci NATO. ODS je stoupencem dialogu mezi kulturami, je však rozhodným odpůrcem ustupování jak terorismu, tak režimům, které jej přímo či zprostředkovaně podporují. Uvnitř EU chce ODS podporovat všechny formy úzké spolupráce a koordinace složek, které se zabývají potíráním organizovaného zločinu. Ze strachu, aby nedošlo k oslabení euroatlantických vazeb, se staví proti vytváření evropských nadnárodních struktur. Ve vojenské oblasti předpokládá ODS zaostávání EU za USA. (Stejně šance pro všechny 2004: 4-5)

KSČM si představuje boj za mír v podobě sociální spravedlnosti. Podporuje společnou evropskou politiku míru a zahraniční politiky „odmítající válku jako prostředek řešení konfliktů“. (S Vámi a pro Vás, doma i v EU 2004: 4-5) Chce omezit snahy o militarizaci Evropy a Evropské vojenské jednotky vymanit z vlivu NATO. Dále se vyslovuje pro zrušení NATO a vojenských základen USA v Evropě. Při řešení mezinárodních konfliktů požaduje rozhodující roli OSN. Před použitím vojenské síly, upřednostňuje politická jednání. (S Vámi a pro Vás, doma i v EU 2004: 4-5)

SNK-ED považuje za základní prvek bezpečnosti NATO. Evropskou obranu chce stavět jako pevný a efektivní pilíř Severoatlantické aliance, nikoli jako pokus o alternativu vůči ní. (Český úspěch v Evropě 2004)

Vytváření evropské obranné politiky by se také podle KDU-ČSL také nemělo odehrávat v atmosféře soupeření s USA a NATO. Členství v Severoatlantické alianci by mělo podle lidovců zůstat základní bezpečnostní strategií EU. Ti dále spatřují bezpečnost EU v posílení policejní a soudní spolupráce. V integraci Europolu⁸² do struktury EU a v posílení Eurojustu.⁸³ Podporují vytvoření institutu evropského žalobce na ochranu finančních zájmů EU jako účinný prostředek boje s finanční kriminalitou v nadnárodním měřítku. Strana je pro jednotnou definici trestných činů majících přeshraniční charakter. Co se týče zajištění bezpečnosti vnějších hranic, navrhuje KDU-

⁸² Evropský policejní úřad (European Police Office), viz http://europa.eu/agencies/pol_agencies/europol/index_cs.htm (16. 4. 2008).

⁸³ Evropská jednotka pro justiční spolupráci. Orgán EU, který vznikl v roce 2002 a který podporuje boj proti závažné přeshraniční organizované činnosti. Jeho posláním je prohlubovat vývoj celoevropské spolupráce v trestních věcech. Viz http://europa.eu/agencies/pol_agencies/eurojust/index_cs.htm (16. 4. 2007).

ČSL vytvoření evropského bezpečnostního sboru. Od něho si též slibuje zvýšení účinnosti boje s organizovaným zločinem.

KDU-ČSL se vyslovuje pro zachování míru a bezpečnosti, stejně jako ochrany společných demokratických hodnot. K prosazování těchto společných hodnot slibuje používat zejména diplomatické, politické a ekonomické nástroje. Samotnou evropskou integraci chápe strana jako posílení míru a stability. (Evropský volební program KDU-ČSL 2004)

ČSSD podporuje utváření společné evropské bezpečnostní a obranné politiky (Vyberte si své europoslance ČSSD 2004: 3), přičemž zároveň souhlasí se zapojením ČR do bezpečnostních struktur v euroatlantickém prostoru. (Dlouhodobý program ČSSD) Je pro užší evropskou spolupráci v boji proti přeshraniční kriminalitě, pro posílení Evropského policejního úřadu a společnou ochranu vnějších hranic. Byla by ráda, kdyby se podařilo vybudovat společné krizové jednotky rychlého nasazení. (Vyberte si své europoslance ČSSD 2004: 3) Konflikty chce však řešit především mírovými prostředky, je pro posílení role OSN. (Dlouhodobý program ČSSD)

3. Hospodářská politika

ODS se vyslovuje pro liberalizaci ekonomického prostředí, uvnitř i vně EU, včetně liberalizace světového obchodu. Důrazně požaduje, aby struktura fiskální politiky, včetně zdravotních, sociálních a penzijních systémů zůstala ve výlučné pravomoci národních orgánů. Občanští demokraté by také rádi přehodnotili priority při využívání finanční podpory EU. Finanční prostředky by chtěli nasměřovat „k regionálním rozvojovým projektům krajů, měst a obcí, k investicím do infrastruktury včetně napojení na evropskou dálniční a železniční síť a dobudování české dálniční a železniční sítě, k investicím v oblasti ochrany životního prostředí a pro rozvoj cestovního ruchu“. (Stejně šance pro všechny 2004: 6) Zároveň podotýkají, že je třeba přizpůsobit aktivity EU reálnému finančnímu rámci. ODS si ve svém programu dále přeje co nejrychlejší odstranění diskriminačních podmínek, které byly zavedeny vůči novým členským zemím během jednání o jejich přístupu do EU, například v oblasti volného pohybu osob, služeb či podpor zemědělcům. V programu se zavazuje ke snaze o prosazení co nejrychlejšího vstupu ČR do Schengenského systému. ODS dále požaduje změnu strukturální politiky EU a nezapomíná na podporu udržení rozpočtové

disciplíny uvnitř EU včetně dodržování podmínek Paktu stability. Je pro udělování sankcí vůči těm státům, které Pakt stability neplní. Pro větší stabilitu a bezpečnost chce také pomáhat rozvojovým zemím. Co se týče daňové politiky, ODS nekompromisně prosazuje, aby zejména v oblasti přímých daní zůstala daňová politika v pravomoci národních orgánů. Dále nepodporuje zavedení tzv. evropské daně či přímé daňové odvody do rozpočtu EU. (Stejně šance pro všechny 2004: 5-6)

KSČM podporuje „hospodářské sbližování, územní soudržnost, demokratickou kontrolu evropských ekonomických finančních institucí.“ (S Vámi a pro Vás, doma i v EU 2004: 3) Od dosavadní neoliberální deregulace a privatizace chce přejít k sociálně a ekologicky odpovědnému přerozdělování zdrojů. Je pro využití společných fondů EU s důrazem na financování projektů v zemědělství, dopravě, při výstavbě infrastruktury, ekologických projektů a rozvojových regionálních projektů. Podporuje hospodářský rozvoj, slibuje pomoc malým a středním podnikům. Odmítá komercializaci všech oblastí života a privatizaci přírodních zdrojů. Ve svém programu dále zdůrazňuje obchodní spolupráci se zeměmi třetího světa. Hlásí se k systematické přeměně kapitalistické Evropy v sociálně spravedlivou společnost. Chce revidovat Pakt stability.

KSČM je pro regulaci daňové konkurence. Požaduje, aby byl zisk zdaňován v zemi, kde je vytvářen. Rovněž podporuje zavedení Tobinovy daně z pohybu kapitálu a zdanění čerpání přírodních zdrojů a znečišťování životního prostředí. (S Vámi a pro Vás, doma i v EU 2004: 3-4)

Strana SNK-ED požaduje „Evropu konkurenceschopnější, Evropu volného trhu a soutěže, rovných šancí a příležitostí pro svobodné a rovnoprávné občany“. (Český úspěch v Evropě 2004) Při schvalování rozpočtů EU chce Sdružení nezávislých a Evropští demokraté bojovat za stabilní a dlouhodobé financování pro české projekty a podporovat takové právní normy, které nebudou Evropu zatěžovat zbytečnou regulací. Jejich cílem je zajištění nízké inflace a stabilní měny. Jako svá řešení nabízejí snížení daní, radikální zjednodušení daňové soustavy, podporu podnikání nebo omezení nákladů státní správy. Investovat si přejí do infrastruktury zejména dopravní a telekomunikační. Prosazením principů průhlednosti a odpovědnosti chtějí omezit korupční prostředí.

V souvislosti s daňovou politikou se strana SNK-ED zmiňuje o snaze snížit daňovou zátěž a radikálně zjednodušit daňovou soustavu. (Český úspěch v Evropě 2004)

Základ ekonomických programů strany KDU-ČSL tvoří sociálně tržní hospodářství. (Volební program KDU-ČSL 2006: 6) Při realizaci ekonomických cílů připomíná potřebu vyrovnávání ekonomických rozdílů mezi jednotlivými státy a jejich regiony. To spatřuje v účinnější strukturální politice, proto požaduje navýšení rozpočtů strukturálních fondů. Ty by pak měly regionům poskytovat finanční prostředky na realizaci projektů, zejména v oblasti dopravní infrastruktury a životního prostředí. Evropskou unii chápou lidovci jako společenství solidarity, přesto zdůrazňují význam konkurenceschopné ekonomiky a zasazují se pro její zvýšení, které spatřují převážně v podpoře vzdělání a výzkumu. Dále slibují podporu malým a středním podnikům, trvají na rovných podmínkách pro všechny evropské podnikatele. Strana chce i nadále vyzývat k pokračování postupného odbourávání vývozních dotací, které snižují konkurenceschopnost zemědělců z nejchudších států světa. (Evropský volební program KDU-ČSL)

Koncepce KDU-ČSL je založena na společné definici daňového základu u těch daní, které jsou významné z hlediska jednotného trhu, tedy u daně z přidané hodnoty a spotřebních daní. Určení konkrétní výše daňové sazby chce strana ponechat na jednotlivých členských státech a tím podpořit soutěž jednotlivých daňových systémů. Daně, které nejsou významné z hlediska jednotného trhu, plánuje KDU-ČSL ponechat v plné pravomoci členských států. Jako dlouhodobý cíl si stanovuje snížení celkové kvóty daňového zatížení, tím zmenšit míru nezaměstnanosti a vytvořit tak příznivé podmínky pro podnikání. (Evropský volební program KDU-ČSL 2004)

Cílem ČSSD je přispívat k udržení evropského sociálního modelu. Za dlouhodobé cíle hospodářské politiky považuje ČSSD hospodářský růst, konkurenceschopnost a zaměstnanost. Cestou k tomu by mělo být sociálně tržní hospodářství. (Dlouhodobý program ČSSD) Hospodářský růst by se podle sociálních demokratů neměl soustředit pouze v evropských centrech, ale měli by se na něm podílet lidé a země z celé Evropské unie. Prosazují tedy přírůstkovou hospodářskou politiku, nový právní rámec pro malé a střední podnikání, zavádění nových informačních a komunikačních technologií a v neposlední řadě novou průmyslovou revoluci ve vědě a výzkumu. Tím vším by rádi dosáhli potřebných strukturálních změn. Dále chtějí zmírnit problémy zaostávání, nedostatečného využití pracovních dovedností lidí, nedostatku inovačního prostředí, neefektivní podpory hospodářství a nízké tvorby regionálního kapitálu. Jsou pro rozvíjení regionů, aby byly konkurenceschopné jak na vnějším, tak na vnitřním trhu. Ve své politice nezapomíná ČSSD na ochranu spotřebitele. Chce zajistit

ochranu zdraví spotřebitelů a bezpečnost výrobků uváděných na trh. (Vyberte si své europoslance ČSSD 2004: 6, 10) Ve svém evropském manifestu odmítají sociální demokraté zvyšování konkurenceschopnosti ekonomiky na bázi daňového dumpingu. (Evropský manifest ČSSD)

4. Zemědělská politika a politika ochrany životního prostředí

ODS se přiklání k zásadní reformě zemědělské politiky (CAP), která jim v té době připadá diskriminační vůči zemědělcům z nových členských zemí. Deformuje prý tržní prostředí a výrazně brání liberalizaci světového obchodu. Občanští demokraté jsou přesvědčeni, že je tato politika v rozporu se zájmy evropských spotřebitelů a daňových poplatníků a krom toho diskriminuje země z třetího světa, které jsou převážně zemědělsky orientované. Postavení českých zemědělců vůči jejich kolegům z EU považují za nerovnoprávné. Proto prosazují postupné srovnání výdajů ve všech členských zemích, postupný přechod zemědělských dotačních programů do programů na údržbu krajiny a infrastruktury venkova a postupnou relokaci prostředků do jiných rozpočtových kapitol. (Stejně šance pro všechny 2004: 5)

Otázku zemědělství zmiňují komunisté ve svém programu v souvislosti s využitím společných fondů EU a dále trochu v souvislosti s ochranou životního prostředí. KSČM ve svém programu několikrát zdůrazňuje důležitost ochrany životního prostředí a klimatu. Hlásí se k podporování odstranění příčin znečišťování ovzduší, zajištění udržitelnosti a vyváženosti ekosystémů prostřednictvím vhodných technologií, etickému zacházení se zvířaty a ochraně rostlinných a živočišných druhů. Nebrání se rozvoji jaderné energetiky při dodržení nejvyšších standardů bezpečnosti. Dále navrhuje zřídit stálou Evropskou konferenci o otázkách životního prostředí. (S Vámi a pro Vás, doma i v EU 2004: 4)

Také SNK-ED požaduje vyšší ochranu zdravého prostředí. (Český úspěch v Evropě 2004)

KDU-ČSL věnuje ve svém programu otázce zemědělství velkou část. Podporuje multifunkční zemědělství a šetrné nakládání s přírodou a přírodními zdroji. Rovněž se staví pro podporu výzkumu a aplikace v oblasti biotechnologií a biovýroby, čímž chce posílit konkurenceschopnost evropského zemědělství. Dále si přeje, aby zemědělská produkce ladila s ochranou životního prostředí. Problém ochrany životního prostředí

zmiňuje KDU-ČSL ovšem pouze okrajově. Prosazuje, aby zemědělské výrobky splňovaly vysoké požadavky z hlediska životního prostředí a podporuje zejména rozvoj biotechnologie. Na co ve své politice rozhodně nezapomíná, je rozvoj venkova. Reforma zemědělské politiky by podle KDU-ČSL měla stanovit rozvoj venkova jako jednu z hlavních priorit. Lidovci dále požadují zajištění sociální a ekonomické podpory pro zemědělce žijící na hranici životního minima. (Evropský volební program KDU-ČSL 2004)

ČSSD si přeje společnou zemědělskou politiku, za klíčové považuje rovné postavení českých farmářů s farmáři evropskými. Pro české spotřebitele podporuje produkci z domácích zdrojů, staví se pro zachování tradičních českých potravinářských výrobků. Ekologický prvek zmiňuje v souvislosti s větším využitím alternativních způsobů zemědělského hospodaření, především ekologického zemědělství. Chce podporovat udržení osídlení venkova, zatraktivnit farmaření především pro mladé lidi. (Vyberte si své europoslance ČSSD 2004: 5)

5. Sociální politika, politika zaměstnanosti, přístupy ke vzdělání

ODS vystupuje ve svém programu proti současnému evropskému modelu sociálního státu. Nechce přebírat takový legislativní rámec sociální politiky, o kterém si myslí, že nemá v EU dlouhodobou perspektivu. Naopak občanští demokraté trvají na zachování fiskální, daňové a sociální politiky v pravomoci národních vlád a parlamentů, což by podle nich mělo zajistit vzájemnou konkurenci těchto systémů uvnitř EU. (Stejně šance pro všechny 2004: 2)

Strana KSČM chce podporovat „soudržnost a vědomí společné budoucnosti“. (S Vámi a pro Vás, doma i v EU 2004: 3) Slibuje obranu sociálních a lidských práv, zamezení jakýmkoli formám diskriminace. Zavazuje se pro boj s rasismem, xenofobií, antisemitismem, nacionalismem a pro hledání nových řešení sociálních a ekologických problémů. Chce vystupovat na ochranu práv dětí, aktivně podporovat opatření Evropské unie proti chudobě a sociálnímu vyloučení. KSČM dále klade velký důraz na řešení problému nezaměstnanosti, především na obranu práv pracujících. Řešení nezaměstnanosti považuje za jednu z priorit své politiky. Prosazuje tvorbu nových pracovních míst, ochranu již existujících pracovních míst a zlepšení možností obrany

zaměstnanců proti propouštění. Je pro rozšíření odborářských práv na mezinárodní úrovni. (S Vámi a pro Vás, doma i v EU 2004: 3)

Strany KSČM a KDU-ČSL se ve svém programu také vyjadřují k migrační a azylové politice. Komunisté prosazují formování nové migrační politiky. Chtějí migrující občany zbavit diskriminace a pomoci jejich rovnoprávnému začlenění do společnosti, aniž by volný pohyb osob otrásl příjmy a jistotami domácí populace. Problémy migrace si přejí řešit zejména tlakem na zlepšování životních podmínek v zemích původu migrantů. (S Vámi a pro Vás, doma i v EU 2004: 3)

SNK-ED chtějí pomoci vnášet do České republiky „evropskou kvalitu života.“ (Český úspěch v Evropě 2004) Jsou pro odstranění diskriminace menšin a jiných skupin obyvatel, zlepšení kvality školství a sociální i zdravotní péče. Ve svém programu vyzvedávají význam investic do vzdělání národa. Prosazují zásadní penzijní reformu a reformu sociálního systému, čímž plánují především omezení zneužívání sociálních dávek. Evropští demokraté požadují zmírnění sociálních problémů podporou chudších a problémových regionů. (Český úspěch v Evropě 2004)

KDU-ČSL je známá tím, že ve své politice prosazuje úctu k životu, rovnost lidí a s ní související zákaz diskriminace. Proto i v EU slibuje podporovat mezilidskou solidaritu a hlavně rodinu jako základní jednotku společnosti. Sociální zabezpečení chce zachovat pro ty, kteří se o sebe z objektivních důvodů nedokáží postarat sami či se ocitli přechodně v nouzi. KDU-ČSL chce „Evropu respektující rodinné hodnoty“ (Evropský volební program KDU-ČSL 2004), odmítá tedy umělé přerušování těhotenství a eutanazii. Nepříznivý demografický vývoj plánují lidovci řešit podporou porodnosti, nikoliv imigrací. KDU-ČSL by ráda svou sociální politiku zaměřila na vytváření nových pracovních míst, na podporu rekvalifikačních programů, celoživotního vzdělávání a na reformu trhu práce, která by spočívala v jeho zpružnění a zavedení motivačních nástrojů. (Evropský volební program KDU-ČSL 2004).

Strana dále vyzdvihuje důležitost vzdělání a výzkumu. Podporu vzdělání považuje za důležitý nástroj v boji proti nezaměstnanosti. Zvláštní důraz klade na celoživotní vzdělávání, které by se podle lidovců mělo stát běžně dostupným a obvyklým. KDU-ČSL požaduje vytvoření společné azylové a migrační politiky, aby se mohlo lépe bojovat proti obchodníkům s lidmi a ilegálním imigrantům. Požaduje jasné standardy azylové a migrační politiky při současném ponechání prostoru pro členské státy provádět vlastní regulaci. Podporuje zavedení rychlého azylového řízení, založeného na jednotné definici uprchlíka podle Ženevské konvence a na přesném

vymezení práva azylu. Spatřuje v tom především větší bezpečnost vnějších hranic EU. Lidovci ve svém programu dále prosazují spolupráci se zeměmi, z nichž ilegální imigranti přicházejí a s tranzitními zeměmi. Spolupráci by měla být hospodářská pomoc a informační kampaň o reálných možnostech usazení se v EU. “ (Volební program KDU-ČSL 2004)

ČSSD velmi zdůrazňuje sociální rozměr vedle ekonomického. Jak už je zmíněno výše, chce přispívat k udržení evropského sociálního modelu. (Evropský manifest ČSSD) Žádá, aby u každého zaměstnavatele v zemích EU byly stejně důstojné a bezpečné pracovní podmínky. Respektuje ochranu zaměstnance, jeho právo sdružovat se v odborech, kolektivní vyjednávání. Staví se proti omezování dosažené úrovně ochrany zaměstnanců v pracovněprávních vztazích a proti tomu, aby o postavení pracujících a ceně práce nerozhodoval trh. Cílem ČSSD se má stát „Evropská práce za evropské mzdy a platy“. (Vyberte si své europoslance ČSSD 2004: 4) Sociální demokraté dále prosazují stejné šance všech na kvalitní život, rovnost žen a mužů. Ve svém programu nezapomínají na mladé lidi. Zájmem strany jsou veškerá opatření zaměřená na mladé lidi v otázkách zaměstnanosti, sociální integrace, sociální ochrany, rovného a svobodného přístupu ke vzdělání. (Vyberte si své europoslance ČSSD 2004: 13)

Vzdělání, jako jedno ze základních lidských práv by mělo být podle sociálních demokratů zdarma, financováno z veřejných zdrojů. Dále požadují uznávání zkoušek a diplomů, což by mladým lidem umožnilo lepší spolupráci s různými evropskými školami. Z rozpočtu EU chtějí podporovat programy pro výměnu mládeže a vyčlenit zdroje na podporu praxe absolventů. Myslí, že by čeští občané měli mít možnost získávat kontakty, stáže, studia i zaměstnání ve všech členských zemích. V rámci EU si přejí výrazně zlepšit materiální podmínky českého školství, stejně jako jeho společenskou prestiž. ČSSD rovněž podporuje rozvoj domácí vědy a výzkumu. (Vyberte si své europoslance ČSSD 2004: 7)

8. Evropská ústava

V závěru porovnání volebních programů bych ráda zmínila, jak se české politické strany stavěly k problému přijetí Evropské ústavy.

ODS ve svém programu prohlašuje, že nepovažuje za nutné vytvořit ústavní text. A pokud bude vývoj směřovat k vytvoření ústavního textu, „bude ODS prosazovat, aby

její text v žádném směru nezhoršoval postavení České republiky oproti stávajícímu stavu, sjednanému v dohodě o přístupu ČR k EU“ (Stejně šance pro všechny 2004: 4) Nechtějí podpořit takovou ústavu, jejíž principy by byly v rozporu s politikou ODS či v rozporu s národními zájmy ČR. (Stejně šance pro všechny 2004: 4)

KSČM se v evropském volebním programu k přijetí Evropské ústavy nevyjadřuje. Podoba ústavního textu neodpovídá politickým představám komunistů, nicméně jsou názoru, aby o jejím přijetí rozhodli občané v referendu. (Prohlášení k evropské reformní smlouvě)

Sdružení nezávislých a Evropští demokraté podporují přijetí Evropské ústavy a s ní nezbytnou reformu institucí a rozhodovacích procesů. (Český úspěch v Evropě 2004)

KDU-ČSL spatřuje v Evropské ústavní smlouvě nutný krok na cestě k evropské integraci. (Postoj KDU-ČSL k Evropské ústavní smlouvě 2007) V evropském volebním programu se však o Ústavě nezmiňuje.

Také ČSSD prosazuje přijetí základního ústavního dokumentu EU. (Evropský manifest ČSSD)

9. Shrnutí volebních programů

Shrnu-li postoje, názory a hlavní cíle českých politických stran, jež úspěšně kandidovaly ve volbách do Evropského parlamentu v roce 2004, dostanu následující výsledek.

Poslanci ODS prosazují takové institucionální uspořádání EU, které zajistí co největší rovnoprávnost mezi členskými státy. V zahraniční a bezpečnostní politice EU podporují spolupráci s USA a NATO. Co se týče hospodářské politiky, prosazují liberalizaci ekonomického prostředí, ostře se staví proti sjednocení fiskální a daňové politiky. Důrazně prosazují reformu zemědělství. V rámci integrace upřednostňují spíše ekonomické hledisko, rozhodně nepodporují evropský model sociálního státu. Nepříliš nadšeně se staví i k přijetí Evropského ústavního textu.

KSČM také prosazuje rovnost všech zemí a to členských i nečlenských. Podporuje sociální aspekt evropského sjednocování. V zahraniční a bezpečnostní politice se ostře staví proti spolupráci s USA, stejně tak proti spolupráci s NATO. Cíl evropské integrace spatřuje v podobě sociálně spravedlivé společnosti. K hlavním bodům politiky KSČM

patří boj proti nezaměstnanosti a různým sociálním nespravedlnostem. Podporují účast občanů na rozhodování a zvýšení pravomocí EP.

Sdružení nezávislých a Evropští demokraté vítají vstup ČR do EU. Stejně jako ODS podporují spolupráci s USA a NATO. Volný trh, rovnosti šancí a omezení regulací jsou hesla, která charakterizují jejich hospodářskou politiku. Co se týče sociální politiky, podporují odstranění různých forem diskriminace, zlepšení kvality školství a sociální a zdravotní péče. Pozitivně se staví k přijetí Evropské ústavy.

Proevropsky orientovaná strana KDU-ČSL se také nebrání spolupráci se Spojenými státy, stejně jako se státy v těsném sousedství EU. Bezpečnost země spatřuje ve spolupráci s NATO a v posílení evropských institucí Europolu a Eurojustu. Chce realizovat svou představu sociálně tržního hospodářství, kde by se vedle podpory podnikání nemělo zapomínat na vyrovnávání ekonomických rozdílů. KDU-ČSL podporuje rodinu a tradiční rodinné hodnoty. Boj proti nezaměstnanosti by ráda vedla především podporou vzdělání a různých rekvalifikačních programů. Požaduje rozvoj venkova.

K jednomu z největších „euronadšenců“ patří sociální demokraté, kteří své voliče vábí vidinou evropského modelu sociálního státu. Podporují sociálně tržní hospodářství, strukturálními změnami v ekonomice chtějí zvýšit hospodářský růst a konkurenceschopnost Evropy. Proti nezaměstnanosti plánují bojovat jako KDU-ČSL především podporou vzdělávání. Požadují vzdělání zdarma a různé výhody, jež by vedly ke spolupráci českých žáků, studentů a pedagogů s nejrůznějšími evropskými školami. Jsou pro společnou zemědělskou politiku, Evropské ústavě říkají ano.

9. Závěr

Z práce je patrné, že zavedením přímých voleb do Evropského parlamentu vyvstalo mnoho problémů spojených především s nízkou volební účastí. Z teoretického přehledu o dosavadních evropských volbách v první části práce vyplývá, že volební účast nepřetržitě klesá. Fenomémem volební neúčasti se zabývá řada politologů, neboť nezájem občanů o evropské volby vrhá stín na takto získaný mandát poslance Evropského parlamentu.

Nyní se vrátím k otázkám, které jsem si stanovila v úvodu práce. Cílem bylo zanalyzovat průběh prvních voleb do Evropského parlamentu na území České republiky roku 2004 a vysvětlit, proč se celkové volební výsledky lišily od výsledků voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky.

Nízká volební účast, drtivé vítězství opoziční strany ODS a hluboký propad stran vládní koalice, především US-DEU a ČSSD, jsou fakta, kterými lze první evropské volby stručně charakterizovat.

Volby přišly zhruba v polovině funkčního období tehdejší vládní koalice ČSSD, KDU-ČSL a US-DEU, s níž podle výzkumu jednotlivých agentur nebyli mnozí občané spokojeni. Skutečnost, že volby přišly právě v polovině tohoto období může hrát důležitou roli, neboť podle názoru Reifa a Schmitta ovlivňuje volební výsledky vládních stran křivka popularity, která se v jednotlivých fázích volebního cyklu liší. Zejména pomocí úryvků z novinových článků přibližuji atmosféru průběhu volebních kampaní. Kandidátům nelze upřít, že by na kampaň zanevřeli, avšak skutečnost, že do ní investovali daleko méně financí než do kampaně k volbám parlamentním, napovídá o jejich menším zájmu o evropské volby.

Zákon, který upravuje volby do Evropského parlamentu v České republice vychází v mnoha směrech ze zákona o parlamentních volbách. V některých bodech se tyto dva zákony přesto liší, přičemž za největší rozdíl lze považovat otázku volebních obvodů. V evropských volbách tvoří volební obvod celá Česká republika, zatímco v parlamentních volbách je Česká republika rozdělena do 14 volebních obvodů. Kandidující poslanec do Evropského parlamentu tak ztrácí vazbu na příslušný volební obvod.

Především na základě údajů z Českého statistického úřadu jsou v práci porovnány volební výsledky do Evropského parlamentu s výsledky voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v letech 1996–2006. Ty jsou poté podrobeny komparaci

s tvrzeními vybraných politologů, především s hypotézami o volbách druhého řádu již zmiňovaného Reifa a Schmitta. Většinu hypotéz výsledky voleb v České republice potvrdila.

Hypotéza, která vychází z předpokladu, že volební účast v evropských volbách bývá nízká, se potvrdila jednoznačně. V porovnání s parlamentními volbami za posledních 12 let byla nejnižší. Je však srovnatelná s volbami do Senátu a Zastupitelstev krajů, které bývají rovněž považovány za volby druhého řádu, i když na národní úrovni.

Hypotéza o tom, že mají menší, novější a radikálnější strany větší šanci na úspěch také souhlasí. Mandáty v Evropském parlamentu získali zástupci politických stran, které do té doby neměly v národním parlamentu zastoupení. A rovněž umístění KSČM na druhém místě toto tvrzení nevyvrací.

I předpoklad, že vládní strany získají jen malou podporu, přičemž tato skutečnost souvisí s křivkou popularity vládních stran v jednotlivých cyklech, byl v České republice potvrzen. Lze souhlasit i s hypotézou, že voliči v těchto volbách podporují spíše konkrétní osoby než jednotlivé strany.

Marshovo tvrzení o tom, že evropské volby zrcadlí příští volby prvního řádu, mohu oproti tomu potvrdit jen částečně. Výsledky parlamentních voleb roku 2006 nekopírovaly výsledky evropských voleb roku 2004, přesto se v několika bodech shodovaly.

Práce též zahrnuje přehled volebních programů, kterými se kandidující strany snažili v těchto volbách oslovit své voliče.

Na základě výše uvedených údajů lze tedy evropské volby konané v České republice označit za druhořadé, které mimo dalších skutečností charakterizuje malý zájem voličů i kandidujících politických subjektů.

Summary

The aim of this thesis was to analyze the course of the first European Parliament election in the Czech Republic in 2004 and to explain why the overall election results differed from the results of the election to the Chamber of Deputies of the Czech Parliament. Low voter turnout, the overwhelming victory of the oppositional ODS (Civic Democratic Party) and the devastating downswing of the then coalition parties – especially US-DEU and ČSSD – are the characteristics in terms of which the first European election can be briefly characterized. On analyzing the course of the election and the subsequent comparison of its results with the hypotheses formulated by selected political scientist, the European election in the Czech Republic can be termed an election of secondary relevance. The theory of second-order elections, investigated mainly by the political scientists Karlheinz Reif and Helmut Schmitt, clarify the reasons for such election results.

Použité zdroje

Seznam literatury a pramenů

1. Monografie

Peterson, J., Shackleton, M. The Institutions of the European Union. Oxford UK: Oxford University Press, 2002. 402 s. ISBN 0-19-870052-0.

Strmiska, M., Hloušek, V., Kopeček, L., Chytilík, R. (2005): Politické strany Moderní Evropy. Praha: Portál, s. 727. ISBN 80-7367-038-0.

2. Sborníky

Fiala, P., Mareš, M. (eds., 2001): Evropské politické strany. Brno:MPÚ, s. 158.

MacDonagh-Pajerová, M., Lequesne, Ch. (eds., 2006): Demokracie v Evropě. Praha: Prostor, s. 263. ISBN 80-7260-162-8.

Lequesne, Ch., Rovná, L. (eds.,2005): Zastoupení evropské pětadvacítky v Evropském parlamentu. Praha: CEFRES, s. 22.-30. ISBN 80-86311-16-3.

Šaradín a kol. (2007): Evropské volby v postkomunistických zemích. Olomouc: Periplum, s.183. ISBN 978-80-86624-32-7.

3. Články ve sbornících

Fiala, P., Mareš, M. (2001): Evropský systém politických stran a volby do Evropského parlamentu. In: Fiala, P., Mareš, M. (eds.) Evropské politické strany. Brno:MPÚ, s. 138-153.

Fiala, P., Mareš, M. (2001): Vymezení evropských politických stran. In: Fiala, P., Mareš, M. (eds.) Evropské politické strany. Brno:MPÚ, s. 9-21.

Fiala, P. (2005): Význam a funkce voleb do Evropského parlamentu. In: Lequesne, Ch., Rovná, L. (eds) Zastoupení evropské pětadvacítky v Evropském parlamentu. Praha: CEFRES, s. 51-57. ISBN 80-86311-16-3.

Hloušek V., Kopeček L. (2005): Střední Evropa. In: Strmiska, M., Hloušek, V., Kopeček, L., Chytilík, R. (2005): Politické strany Moderní Evropy. Praha: Portál, s. 431-451. ISBN 80-7367-038-0.

Klingemann, H.-D. (2006): Volební účast v evropských a všeobecných parlamentních volbách. In: MacDonagh-Pajerová, M., Lequesne, Ch. (eds.): Demokracie v Evropě. Praha: Prostor, s. 39-57. ISBN 80-7260-162-8.

Kopeček, L. (2005): Politické strany a stranické systémy ve srovnávací a teoretické perspektivě. In: Strmiska, M., Hloušek, V., Kopeček, L., Chytilík, R (eds.): Politické strany Moderní Evropy. Praha: Portál, s. 9-53. ISBN 80-7367-038-0.

Magnette, P. (2005): Zastupitelská demokracie a Evropská unie. In: Lequesne, Ch., Rovná, L. (eds.) Zastoupení evropské pětadvacítky v Evropském parlamentu. Praha: CEFRES, s. 30-46. ISBN 80-86311-16-3.

Šaradín, P. (2007): Evropské volby: vznik a vývoj teorií voleb druhého řádu. In: Šaradín a kol. Evropské volby v postkomunistických zemích. Olomouc: Periplum, s. 9-24. ISBN 978-80-86624-32-7.

Šaradín, P. (2007): Česká republika. In: Šaradín a kol. Evropské volby v postkomunistických zemích. Olomouc: Periplum, s. 9-24. ISBN 978-80-86624-32-7.

Šaradín a kol. Evropské volby v postkomunistických zemích. Olomouc: Periplum, s.9-21. ISBN 978-80-86624-32-7.

De Waele, J.-M., Comanová, R. (2005): Evropské volby v červnu 2004 v deseti nových členských zemích Evropské unie. In: Lequesne, Ch., Rovná, L. (eds) Zastoupení evropské pětadvacítky v Evropském parlamentu. Praha: CEFRES, s. 58-71. ISBN 80-86311-16-3.

Internetové zdroje

a) Volební programy a jiná programová prohlášení

Stejně šance pro všechny. Program pro volby do Evropského parlamentu ODS, on-line text http://www.ods.cz/docs/programy/program_2004e.pdf.

Program KSČM do PS PČR 2006, on-line text

<http://www.kscm.cz/index.asp?managepreview=ok&thema=3306&category=&language=1&item=28394>.

S Vámi a pro vás, doma i v EU. Teze programu KSČM pro volby do Evropského parlamentu, on-line text

<http://www.kscm.cz/index.asp?managepreview=ok&thema=3303&category=&language=1&item=28372>.

Český úspěch v Evropě. Volební program pro volby do evropského parlamentu SNK-ED, zaslán D. Milerovou Práškovou, asistentkou Josefa Zieleniece, poslance EP

Dáme věci do pořádku – Rovné šance pro každého. Programové prohlášení Koalice – plná verze, on-line text

<http://www.kdu.cz/default.asp?page=510&idr=10149&IDCI=10946>.

Evropský volební program KDU-ČSL, on-line text

<http://www.kdu.cz/default.asp?page=510&idr=10222&IDCI=12127>.

Dlouhodobý program ČSSD, on-line text <http://www.cssd.cz/nas-program/dlouhodoby-program/>.

Evropský manifest ČSSD, on-line text

<http://www.cssd.cz/nas-program/dokumenty/s7788>.

Vyberte si své europoslance ČSSD, internetová brožura ČSSD zaslaná Mgr. Petrem Podholou, tiskovým mluvčím KVV ČSSD JČ

KSČM Prohlášení k evropské reformní smlouvě, 29. 10. 2007, on-line text <http://www.kscm.cz/article.asp?thema=3029&item=36305>.

Postoj KDU-ČSL k Evropské ústavní smlouvě, on-line text

<http://www.kdu.cz/default.asp?page=510&idr=10368&IDCI=18256>.

b) Novinové články

Frantová, L. *Volební kampaň vtrhla do ulic, křesel je málo*, Deníky Bohemia, 4. 5. 2004, on-line text http://euods.pspace.cz/?c_id=195.

Kopecký, J. *Politici v televizi spustí své „večerníčky“*, MF Dnes, 22. 5. 2004, on-line text http://euods.pspace.cz/?c_id=272.

Všetečková, V., Tácha, D. *Stomilionová kampaň*, Strategie, 17. 5. 2004, on-line text http://euods.pspace.cz/?c_id=252.

Lidovci v televizi pečou a ODS ukáže skok o tyči, Právo, 25. 5. 2004, on-line text http://euods.pspace.cz/?c_id=264.

Kandidáti ODS lákali na večeri, MF Dnes, 25. 5. 2004, on-line text http://euods.pspace.cz/?c_id=262.

Kampaň na internetu: hry, vtipy i miss, MF Dnes, 29. 5. 2004, on-line text http://euods.pspace.cz/?c_id=316.

c) Právní normy České republiky

Zákon o volbách do Evropského parlamentu a o změně některých zákonů 62/2003 Sb.
http://www.e-law.cz/zakony/62_03.html.

Zákon o volbách do Parlamentu České republiky a o změně některých dalších zákonů 247/1995 Sb. http://www.senat.cz/volby/zak247_1995.php.

d) Údaje z ČSÚ

http://www.praha.czso.cz/csu/tz.nsf/i/volby_do_evropskeho_parlamentu_a_csu

<http://www.volby.cz/pls/ep2004/ep11?xjazyk=CZ>

<http://www.volby.cz/pls/ep2004/ep13?xjazyk=CZ>

<http://www.volby.cz/pls/ps2002-win/ps2?xjazyk=CZ>

e) Jiné zdroje

Havlík, V. *Volební zákon pro volby do Evropského parlamentu*. Global politics, 16. 3. 2004, on-line text <http://www.globalpolitics.cz/clanek/volebni-zakon-ep.html> . ISSN 1213-7685.

Kunštát, D. (2004): *Stranické preference v březnu 2004*. CVVM Sociologický ústav AV ČR. on-line text http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100338s_pv40331.pdf.

Línek, L.(2004): *Nízká volební účast ve volbách do Evropského parlamentu*. Sociologický ústav AVČR, on-line text

<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=186&lst=107>.

Horáková, N. (2004): *Občané o volbách do Evropského parlamentu*. CVVM Sociologický ústav AVČR. on-line text

http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100317s_pv40205.pdf.

Kunštát, D. (2004): *Koho budeme volit do Evropského parlamentu?* CVVM Sociologický ústav AVČR. on-line text

http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100359s_Pv40604.pdf.

Kunštát, D. (2004): *Koho budeme volit do Evropského parlamentu?* CVVM Sociologický ústav AVČR. on-line text

http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100359s_Pv40604.pdf.

Pehe, J. *ODS otáčí, a to je dobře*. Právo, 27. 7. 2004, on-line text <http://www.pehe.cz/clanky/2004/2004-07-27-pravo.htm>.

Línek, L. (2004a): *Volby do Evropského parlamentu 2004 – analýza volební účast a stranické podpory v České republice*, on-line text

<http://studie.soc.cas.cz/index.php3?lang=cze&shw=245>.

Prohlášení francouzské vlády z 9. května 1950, on-line text

<http://www.euroskop.cz/files/10/B8EAE18A-BBD7-459F-85B5-EA5B969CB34F.pdf>.

f) Atypické internetové zdroje

- Europa - Portál Evropské unie

[http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=45&pageRank=3
&language=CS](http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=45&pageRank=3&language=CS)

[http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=45&pageRank=4
&language=CS](http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=45&pageRank=4&language=CS)

[http://www.europarl.europa.eu/parliament/expert/staticDisplay.do?id=53&pageRank=7
&language=CS](http://www.europarl.europa.eu/parliament/expert/staticDisplay.do?id=53&pageRank=7&language=CS)

[http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=45&pageRank=5
&language=CS](http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=45&pageRank=5&language=CS)

[http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=45&pageRank=8
&language=CS](http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=45&pageRank=8&language=CS)

[http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=45&pageRank=6
&language=CS](http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=45&pageRank=6&language=CS)

[http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=45&pageRank=2
&language=CS](http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=45&pageRank=2&language=CS)

[http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=45&pageRank=7
&language=CS](http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=45&pageRank=7&language=CS)

[http://www.europarl.europa.eu/parliament/expert/staticDisplay.do?id=53&pageRank=6
&language=CS](http://www.europarl.europa.eu/parliament/expert/staticDisplay.do?id=53&pageRank=6&language=CS)

http://europa.eu/abc/symbols/9-may/index_cs.htm

<http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?language=CS&id=155>

[http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=155&pageRank=2
&language=CS](http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=155&pageRank=2&language=CS)

[http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do;jsessionid=5F378091
D3DD2E89DA58E1CD44CC526E.node2?language=CS&id=45](http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do;jsessionid=5F378091D3DD2E89DA58E1CD44CC526E.node2?language=CS&id=45)

[http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=45&pageRank=3
&language=CS](http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=45&pageRank=3&language=CS)

[http://www.europarl.europa.eu/elections2004/ep-
election/sites/cs/results1306/graphical.html](http://www.europarl.europa.eu/elections2004/ep-election/sites/cs/results1306/graphical.html)

[http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=46&pageRank=9
&language=CS](http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=46&pageRank=9&language=CS)

[http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=46&pageRank=8
&language=CS](http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=46&pageRank=8&language=CS)

[http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=46&pageRank=5
&language=CS](http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=46&pageRank=5&language=CS)

[http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=45&pageRank=7
&language=CS](http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=45&pageRank=7&language=CS)

[http://www.europarl.europa.eu/parliament/expert/staticDisplay.do?id=53&pageRank=6
&language=CS](http://www.europarl.europa.eu/parliament/expert/staticDisplay.do?id=53&pageRank=6&language=CS)

http://europa.eu/agencies/pol_agencies/eurojust/index_cs.htm

http://europa.eu/agencies/pol_agencies/europol/index_cs.htm

- Euroskop.cz – Vše o Evropské unii

<http://www.euroskop.cz/40558/111149/clanek/strucna-historie-eu/1951-1957-esuo---ehs---euratom/>

<http://www.euroskop.cz/45099//clanek/>

<http://www.euroskop.cz/39546/119701/clanek/evropsky-parlament/volby-do-evropskeho-parlamentu/>

<http://www.euroskop.cz/39546/119701/clanek/evropsky-parlament/volby-do-evropskeho-parlamentu/>

<http://www.euroskop.cz/39546/119701/clanek/evropsky-parlament/volby-do-evropskeho-parlamentu/>

<http://www.euroskop.cz/39546/119701/clanek/evropsky-parlament/volby-do-evropskeho-parlamentu/>

<http://www.euroskop.cz/57742/clanek/cesti-poslanci-evropskeho-parlamentu/>

- Informační kancelář EP v ČR

<http://www.evropsky-parlament.cz/article.asp?id=122>

<http://www.evropsky-parlament.cz/article.asp?id=961>

<http://www.evropsky-parlament.cz/article.asp?id=293>

<http://www.evropsky-parlament.cz/article.asp?id=284>

<http://www.evropsky-parlament.cz/article.asp?id=25>

<http://www.evropsky-parlament.cz/article.asp?id=9>

<http://www.evropsky-parlament.cz/article.asp?id=33>

<http://www.evropsky-parlament.cz/article.asp?id=32>

<http://www.evropsky-parlament.cz/article.asp?id=31>

- Ostatní

Wikipedie. Otevřená encyklopedie

http://cs.wikipedia.org/wiki/Slu%C4%8Dovac%C3%AD_smlouva

Wikipedie. Otevřená encyklopedie

http://cs.wikipedia.org/wiki/Kategorie:%C3%A5%99edn%C3%AD_jazyky_Evropsk%C3%A9_unie

http://www.rozhlas.cz/evropskaunie/institute/_zprava/120226

<http://www.cpkp.cz/evropskyobcan/manual/trh.htm>

http://www.euramis.net/abc/treaties/index_cs.htm

<http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/clanek/volby-do-evropskho-parlamentu-lid-nevolili-protoc-se-nezajma>

Volební prognóza TBS Factum, 3. 6. 2004 http://euods.pspace.cz/?p_id=332

<http://www.liberalnistrana.cz/archiv.php?co>.

<http://www.hnutinezavisli.cz/info.s1>

<http://www.zeleni.cz/3020/clanek/vysledky-strany-zelenych-ve-volbach-do-poslanecke-snemovny-2006/>

<http://www.zverina.cz/1/cz/normal/redirect-from-old-version/>

Wikipedie. Otevřená encyklopedie

http://cs.wikipedia.org/wiki/Evropsk%C3%A1_politick%C3%A1_strana

Přílohy

Rozhovor s europoslancem Jaroslavem Zvěřinou

Pro svou diplomovou práci jsem požádala pana europoslance Jaroslava Zvěřinu⁸⁴ o zodpovězení několika otázek. Jsem si vědoma, že pan poslanec nemůže hovořit za všechny zástupce České republiky v Parlamentu, mnohé jeho postřehy však považuji za zajímavé. Z tohoto důvodu také rozhovor v příloze zařazuji.

Ráda bych se Vás zeptala, jak probíhalo rozhodnutí o výběru konkrétních kandidátů pro volby do Evropského parlamentu a Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR? Jaká byla kritéria a kdo měl na rozhodnutí největší vliv?

Někteří jsme už byli do Poslanecké sněmovny zvoleni. Parlamentní volby se konaly roku 2002, 2006 a evropské volby roku 2004. Přišly tedy přesně do mezičasu. Já u rozhodování o tom, jak budou nasazeni kandidáti nebyl, takže to nevím úplně přesně. Nicméně výkonná rada ODS vytvořila kandidátku.

Jaké je postavení poslanců ODS v Evropském parlamentu vůči postavení poslanců v Parlamentu ČR?

Tento problém se v Evropském parlamentu často skloňuje. Říká se, že by evropští poslanci měli být v kontaktu s národními parlamenty a že by měla fungovat nějaká spolupráce. Ve skutečnosti je to tak, že o českého poslance zavádíte jen vzácně. Spíše z vlastní iniciativy nebo na nějaké poradě. Není to institucionalizované. A to platí nejen na stranické úrovni, ale také na té státní. Žádné oficiální komunikace téměř neexistují.

⁸⁴ Doc. MUDr. Jaroslav Zvěřina CSc. kandidoval v roce 2004 do EP za stranu ODS, nyní je členem Evropské lidové strany (Křesťanských demokratů) a Evropských demokratů (EPP-ED). Dále je členem výboru EP pro právní záležitosti a náhradníkem ve Výboru pro kulturu a vzdělávání. Rovněž působí ve funkci místopředsedy Delegace EP pro vztahy s Japonskem. Viz informace o poslancích EP dostupné z <http://www.zverina.cz/1/cz/normal/redir-from-old-version/> (20. 3. 2008).

Neslábne pozice europoslanců tím, že mizí z české politické scény?

Ta je oslabená! Samozřejmě, protože tady nejste. Všichni ti, kteří odešli do Evropského parlamentu, aby udělali politickou kariéru v České republice, se dopustili strategické chyby. To opravdu takhle funguje. Jsou tu hned dvě věci. Zaprvé Evropský parlament není parlament v tom smyslu, že dělá zásadní rozhodnutí. Spíš jen „do věcí mluví“, což je jistě důležité, ale nemůžete to považovat za vyloženě parlamentní práci. A zadruhé je nutné si uvědomit, že existují fázové posuny mezi prací národního parlamentu a Evropského parlamentu. Většinou je to tak, že my se zabýváme věcmi, které národní parlament teprve dostane a naopak. Oni se zabývají věcmi, které my už projednali. Tzn. my si moc nemáme o čem povídat. Spojku mezi národním a Evropským parlamentem dělají vlády, vládní komise a podobné instituce. Stává se, že nám přijíždějí do Evropského parlamentu naši parlamentáři, a nejen čeští, ale i ostatní, „mýt hlavy“ a říkat: „Vy byste měli víc přihlížet k stanoviskům národního parlamentu“. Ale ono to nejde! Protože naše témata jsou diametrálně odlišná od jejich. Ten fázový posun je asi tak jeden a půl roku. A to je důležité vědět.

Zastupují poslanci ODS v Evropském parlamentu spíše Českou republiku nebo reprezentují nadnárodní zájmy?

(Smích) Ale tak jistě, sbor poslanců zvolený v nějaké zemi, by měl především zastupovat tu zemi, ve které byl zvolen. Představovat si, že tam europoslanci reprezentují nějaké nadnárodní zájmy, je nesmysl. Nadnárodní zájmy zastupuje Rada a Komise. Já myslím, že naopak, že by Evropský parlament měl být „žvanírnou“ zástupců právě těch národních institucí.

Myslela jsem, že spolupráce má probíhat v rámci frakcí...

To ano! Ale to, podle čeho se nakonec rozhodujete nebo podle čeho hlasujete, jsou velmi často spíš národní záležitosti.

Jaká je vlastně pracovní náplň takového europoslance?

To je odvislé od toho, jakou tam máte agendu. Já jsem řádným členem Legislativního výboru a náhradníkem ve Výboru pro kulturu a vzdělávání. Také jsem místopředsedou Delegace pro Japonsko. Náplň je tedy víceméně daná náplní těchto institucí. Legislativní výbor se zabývá úplně vším, protože všechno má nějaké legislativní aspekty. Problémem v náplni Evropského parlamentu - a to já myslím, že sluší se říct - je, že tam spousta agend, spousta materiálu, který se tam zpracovává, nemá s legislativou nic společného. To jsou takové ty mimolegislativní zprávy, aktivity, výzvy... To znamená, že často trávíme spoustu času nad věcmi, které nemají žádnou váhu.

Například?

Třeba pozice Parlamentu ke sportu. Bílá kniha o sportu a celá řada dalších věcí. Ženy a věznice, ženy a politika v rozvojových zemích. To jsou věci, do kterých podle mého názoru Parlamentu až tak moc není. Přesto se tam velmi bouřlivě diskutuje a přijímají se k těmto věcem pozměňovací návrhy, hlasuje se o nich. A výstup je nulový. Protože když se Evropský parlament usnese, že zruší FIFU nebo UEFU, tak stejně nemůže, protože na to samozřejmě nemá kompetence. Totéž platí o postavení žen ve věznicích. Můžeme přijmout tisíc návrhů, že ženy ve věznicích mají stejná práva jako ženy mimo věznice, ale ve skutečnosti záleží na tom, jestli jste ve věznicích v civilizované zemi nebo třeba v Turecku a jinde. A Parlament se velmi často tváří - a to je myslím také důležité vědět - jako ředitelství zeměkoule. Mimo legislativní aktivity se zabývá celou řadou takovýchto materiálů, které jsou sice zajímavé a možná by slušely nějakým nevládním organizacím, ale do Evropského parlamentu, podle mého názoru, moc nepatří. A to je skoro dvě třetiny práce Parlamentu.

Existuje nějaká společná spolupráce všech českých europoslanců?

Minimální. Už tam pracuji několik let a možná jednou nebo dvakrát jsme se všichni sešli při nějaké příležitosti. Ale ono to ani prakticky není možné. Uvědomte si, že českých europoslanců je tam 24. Evropský parlament má asi 28 výborů, tzn. že kdybychom se pokrájeli, nemůžeme být všichni ve všech. Mám teď výborové týdny,

kdy se nevidím ani se svými stranickými kolegy. Já jsem v právním výboru, oni zase v těch dalších. Některé výbory fungují v pondělí a v úterý, některé ve středu a čtvrtek. A ti, kteří tam jsou v pondělí, úterý, tak ve středu hledí odjet a naopak. Takže se velmi často míváme. Ale ono to nemá valný význam, protože nás je 24 a evropských poslanců 785. A kdybychom opravdu chtěli zorganizovat nějaký účinný systém, třeba hlasování, abychom prosadili něco, co považujeme za pozitivní, musíme přesvědčit více než 380 poslanců. To je nad síly i samotných frakcí. Jako ODS nebo jako pravíci poslanci jsme přidruženými členy EPP-ED, což je nejsilnější skupina v Evropském parlamentu. Má toho času 288 poslanců. Kdybych byl mediální mág a přesvědčil všech 288 poslanců, což je nespílitelné, aby pro nás hlasovalo, tak pořád nemáme polovinu. Takže prosadit něco v téhle „smečce“ je velmi nesnadné. Jediná politicky fungující věc v Evropském parlamentu je velká koalice lidovců a sociálních demokratů. Když se tyto dvě frakce domluví, převálcují všechno ostatní.

A kolik času trávíte v Bruselu?

Já jsem v Bruselu tak dva, tři, někdy čtyři dny v týdnu. To záleží na tom, co je tam za agendu. A jednou za měsíc musíme být všichni ve Štrasburku.

To je docela náročné na cestování? Jak dlouho cestujete?

(Smích) Letadlem hodinu a půl. Do Bruselu lítám, tam se to autem nevyplatí. Ale do Štrasburku je špatné letecké spojení, takže tam jezdím většinou autem. To je tak sedm hodin v autě. Ale to si zvyknete!

Teď ještě k volbám do EP 2004. Jak probíhala volební kampaň? Lišila se nějak od kampaně do PS?

Lišila se v tom, že byla celostátní. Volebním okrskem při volbách do Evropského parlamentu je celá republika, zatímco když kandidujete do národního parlamentu, kandidujete v kraji. To byl snad jediný rozdíl. A celou republiku nepokryjete, to se nedá. Ale musíte se snažit.

Vy jste vytvářeli speciální program k volbám do EP 2004, máte ho na svých internetových stránkách...

Určitě.

Bude vytvářet i k příštím volbám? A bude se nějak lišit?

Já myslím, že ne podstatně. Bude se lišit v těch věcech, které se od té doby nějak odehrály. Došlo na naše slova, že Evropská ústava je problém. Stále ještě není a je otázka, jestli před příštími volbami bude. Vzhledem k ratifikačním problémům lisabonského ujednání těžko říct. Neochota evropských vlád svěřit rozhodnutí lidu a udělat o celé věci referendum představuje velký problém. Vyvolalo to spoustu negativních emocí ve Francii, Británii, samozřejmě ve Švédsku, Dánsku. V Irsku referendum bude, nikdo neví, jak dopadne. Bohužel nás neposlechli. My vždycky tvrdili, že tyto integrační tendence by chtělo ne zrušit, ale odložit, zpomalit. Lisabonská smlouva a věci z ní odvozené budou pravděpodobně jedním z hlavních bodů příštího volebního programu. Myslím, že pro české veřejné mínění nenabídneme žádná velká překvapení.

A co Váš názor na nízkou volební účast 2004?

Normální. 2009 bude možná ještě nižší. Pro běžného českého člověka je Brusel daleko a lidé nemají pocit, že o něčem rozhoduje. To je univerzální záležitost. Já se obávám, že i v těch starých členských zemích nebude účast o moc vyšší. To je evropská nemoc. Evropský lid nebo národ neexistuje a lidé nemají věc tak zažitou, že by řekli: „Ano, my jdeme volit a rozhodovat o tom, co nás se týká.“ Je to samozřejmě falešná záležitost, protože Evropská unie dneska diriguje skoro 70% legislativy v téhle zemi. Komunikace s veřejností je špatná.

A jaké výsledky voleb předpokládáte?

No, uvidíme. Já si myslím, že euroskeptici jako vždycky vyhrají.

Proč myslíte?

To je takové pravidlo v evropských volbách. I ve starých členských zemích. Vždycky ti skeptičtější k Evropské unii mají o něco víc než ti „euronadšenci“. Ale nevím, jak to dopadne přesně. To já myslím v tuhle chvíli neví nikdo, protože velká neznámá je opravdu ta účast.

A jak byste krátce zhodnotil dosavadní působení českých europoslanců jako celku?

Myslím, že jsme tam žádnou ostudu neudělali, aspoň si nejsem vědom. Já jsem v právním výboru, tam ty imunitní kauzy zkoumáme...(smích). Z českých poslanců byl před imunitním výborem jen kolega Železný, a to nemělo s jeho europoslanectvím nic společného. Domnívám se, že po stránce obecné se tam nestalo nic mimořádného. A já ani nemám pocit, že bychom byly objektem nějaké velké šikany ze strany zkušenějších kolegů.

Šikany?

Ano, to je to, čeho jsem se já osobně bál. Říkal jsem si, přijdeme do nového uskupení jako úplní nováčci, tak nás budou trochu „okopávat“. To máte vždycky.

A ne?

Neměl jsem pocit, opravdu ne. V evropské politice máte „mainstream“ - ať už napravo nebo nalevo - který je profederalistický. A my, kteří nejsme pro federalistický model tak nadšeni, patříme k těm, se kterými se tolik nepočítá. Zde obyčejně probíhá hlavní šikana. Ale nemá to podobu nějaké diskriminace. Berou nás tak trochu jako černé ovce. Nás, britské konzervativce a sem tam ještě někoho v lidovecké frakci EPP. Přeci jenom cítíme, že nejsme úplně jejich. Ale zase je to logické, protože já se nemůžu ztotožnit s tím „hurá evropanstvím“. Dávám to někdy najevo a to oni nevidí rádi. Emoce tam hrají velkou roli. Ty proevropské. Oni to opravdu prožívají. A když to vidíte, tak si říkáte, že je skoro hřích jim to přesvědčení kazit. Ale musíme, nemůžeme jinak. Co se týče

českých poslanců, myslím, že opravdu neudělali žádný velký problém, nejsem si ho vědom.

A kdybyste měl zhodnotit své vlastní působení?

Já dostal velmi nevděčnou roli, a to v Legislativním výboru. Tato agenda je mediálně téměř nulová. Nemůžu mluvit o imunních kauzách, které se probírají, to jsou důvěrné záležitosti. Co se týče legislativních připomínek k zásadním věcem, nainvestoval jsem spoustu času a energie do ochrany duševního vlastnictví, do reformy patentového práva a do podobných věcí. Ale ani softwarový patent, ani evropský patent, ani žádné smysluplné pokroky v oblasti ochrany duševního vlastnictví dosaženy nebyly. Nemám tedy příliš důvodů říkat, co jsem všechno vyhrál.

Třeba ještě budou.

Ale zase na druhé straně, myslím, že je důležité, aby v Parlamentu seděl někdo, kdo vše dokáže monitorovat a posuzovat. Evropský parlament je opravdu zajímavý v tom, že je to takový „kadlub“ myšlenek. Tam „se mele úplně všechno a úplně o všem“. Zatím se nám to nepodařilo nějak změnit. Já se třeba velmi chytil toho, co kdysi naznačila paní Merkelová. Že by se snažila změnit pracovní řád Evropského parlamentu, aby se tam inkorporoval princip diskontinuity. Aby šly alespoň ke konci volebního období neprojednané věci do stoupy. Jenže to tam není a my teď máme v Evropském parlamentu víc než 500 starých legislativních materiálů. Je to naprosto nesmyslné. Najednou někdo něco od někudy vytáhne, začne Vás tím „bombardovat“ a vy vůbec nemáte ponětí, co je to za normu. A to jsou legislativní věci! Už vůbec se nedaří odfiltrvat spoustu těch nelegislativních. Pokud dostane Evropský parlament víc kompetencí, což hrozí, bude-li Lisabonská smlouva nakonec přijata, tak by měl nad tímto problémem opravdu vážně přemýšlet. Je skoro nedůstojné zabývat se věcmi, které ani nejsou v naší kompetenci.

Líbí se Vám práce v Bruselu a budete znovu kandidovat?

Ale ano, já jsem přesně tohle od toho očekával. A tak budou-li nějaké volby příští rok, jako že asi budou, zkusím to nejspíš znovu. Na druhé straně, kdybych nebyl zvolen,

mám se čím zabývat. Agenda Evropského parlamentu je zajímavá tím, že je šíleně pestrá. V žádném národním parlamentu nemůžete zažít takové diskuze a tak široké spektrum všelijakých názorů. Od situace v Bangladéši až daňové záležitosti.

A co jazyková bariéra?

Já se „prožvatlám“ anglicky a německy. To jsou jazyky, které Vám v Parlamentu zajistí celkem bezproblémovou komunikaci. Neumím francouzsky, což je velký handicap. Europoslanec by podle mě francouzsky umět měl. Ale ten evropský multilingualismus je šílená záležitost! Naprosto nesmyslný projekt, který navíc bobtná. Teď tam přibyla maltézština, keltština a podobné jazyky. Přibude jistě katalánština a už se těším na baskytštinu a korsičtinu. Já nevím, co všechno může přijít, ale technicky je to naprosto nesmyslné. Když uvážíte, že dneska se většina mezinárodních konferencí v kdejakém oboru - od atomové fyziky až po veterinu – koná v angličtině, tak nevím, proč by nemohl Evropský parlament zasedat v třech, čtyřech velkých jazycích. Je pravda, že jsou obrovsky zvýhodnění nativní mluvčí. Zvláště, když se tu probírá tak široký okruh témat. Ono je hezké sedět na konferenci biochemiků nebo sexuologů, když zůstanu u svého oboru, kde je spektrum problémů poměrně úzké a jazyk se dá zvládnout. Je opravdu obrovský rozdíl sedět na odborné konferenci a v Evropském parlamentu. Tam nikdy nevíte, co na vás kdo vytáhne, od zdanění důchodců až po lov velryb. A něco takového jazykově zvládnout není zas tak samozřejmé.

A práce tlumočnicků?

Ti sami s tím kolikrát mívají problém. Velká zasedání Evropského parlamentu jsou tlumočena prakticky do všech jazyků. Ale pak máte různé výbory, např. ten Legislativní výbor, který se považuje za špičkový a kde pracuje asi 18 poslanců. Ale diskutujte o legislativních návrzích v cizím jazyce! Je to problém. Ať už si vyberu angličtinu nebo němčinu, ani v jednom z jazyků jsem práva nestudoval. A mají s tím opravdu problém i kabinoví tlumočníci, protože naráží na spoustu významového šumu. Když náhle začne diskutovat portugalský poslanec, britský poslanec, francouzský poslanec a teď všude je jiný právní systém! Když řekne Portugalce „notář“ neznamená to totéž, jako když to řekne třeba Francouz. Narazil jsem tam na spoustu takových zajímavostí, které mě vedou k velké opatrnosti.

Ještě na závěr poslední otázka. Jste znám jako psychiatr, sexuolog, věnujete se i nadále svému oboru?

Ano, já pracuji pořád. Alespoň jednou v týdnu jsem v ústavu. I když je pravda, že z Bruselu se kontakt s oborem drží mnohem hůř než z Prahy. Tuhle odbornost nemůžete jen tak zahodit. A hlavně si myslím, že to má co říct i Evropskému parlamentu. Zvlášť když se projednávají věci kolem genderové politiky a různých sexuologických agend, jako je pohlavní zneužívání dětí nebo všelijaké záležitosti kolem trestněprávní ochrany internetu. Teď jsme narazili s Microsoftem na velký problém bezpečnosti internetu ve vztahu k mládeži a k páchání trestné činnosti. To je velká evropská problematika. Uvidíme, jestli se z toho něco vyklube. Takže ta odbornost se i hodí, člověk ji může i využít.

Já Vám děkuji za rozhovor a přeji hodně štěstí v následujícím volebním období.

V Táboře, 17.3.2008

Autorizováno 25.3.2008

Struktura Evropského parlamentu

▪ Poslanci

Poslanci EP, jejichž počet se po vstupu Bulharska a Rumunska roku 2007 rozšířil na 785, jsou voleni všeobecným přímým hlasováním na dobu 5 let. Počet míst v Parlamentu se zpravidla přiděluje v poměru k počtu obyvatel dané země. Každý členský stát má pevný počet míst, nejvýše 99 a nejméně 5.⁸⁵

Poslanci EP mají hájit zájmy EU a zájmy občanů. Neměli by vystupovat jménem své členské země a ani nejsou vázáni loajalitou vůči politické straně, která je ve vládě. (Rovná 2005: 24)

Svou pracovní dobu tráví střídavě v Bruselu ve Štrasburku a ve svém volebním obvodu.⁸⁶

• Politické skupiny

Důležitou roli v seskupení zájmů v rámci EP hrají politické skupiny nebo také politické frakce. Už od samého počátku Shromáždění nezasedají politici v parlamentní instituci podle národů, nýbrž podle toho, jak si jsou blízcí, co se týče politických názorů. (Shackleton 2004: 100) V jednacím sále jsou poslancům přidělena místa podle jejich politické příslušnosti, a to zleva doprava. Po evropských volbách roku 2004 pracovalo v Parlamentu sedm politických frakcí a skupina nezařazených poslanců. Politické skupiny nyní sdružují poslance z více než stovky politických stran členských států. Každá politická skupina má svého předsedu, předsednictvo a sekretariát. Členové politické frakce musí být poslanci reprezentující alespoň 1/5 členských států, přičemž každá skupina musí mít minimálně 20 členů.⁸⁷

⁸⁵ Viz popis organizační struktury EP dostupný z <http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=45&pageRank=3&language=CS> (7. 12. 2007).

⁸⁶ Tamtéž.

⁸⁷ Viz popis organizační struktury EP dostupný z <http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=45&pageRank=4&language=CS> (8. 12. 2007).

- **Parlamentní výbory**

Tak jako národní parlament má i EP své výbory, které se zabývají problematikou určité oblasti. Kromě stálých výborů může Parlament zřizovat výbory dočasné a vyšetřovací. Stálé výbory připravují práci Parlamentu na plenární zasedání⁸⁸, povinnosti dočasných výborů a vyšetřovacích výborů se vymezují při jejich zřízení. Parlamentní výbory se dělí podle oblastí, které pokrývají, od rozpočtu přes občanské svobody až po kulturu či zahraničí. Každý výbor má v rámci své specializace vlastní pravomoci. Výbory zasedají v Bruselu, některé výborové schůze se však konají i během plenárních zasedání ve Štrasburku.⁸⁹ Jejich jednání jsou veřejná.⁹⁰

Výbory vykonávají většinu podrobné práce Parlamentu a užívají docela velké autonomie. Politické složení výborů odráží politické složení Parlamentu. (Shackleton 2004: 100)

- **Generální sekretariát**

Parlamentu je při jeho práci nápomocen Generální sekretariát. Jeho složení a organizaci stanoví předsednictvo. V tomto orgánu EP pracuje přibližně 5000 pracovníků, v čele stojí generální tajemník.⁹¹

Generální tajemník je současně nejvyšším úředníkem EP. Je odpovědný za správu Parlamentu. Zajišťuje hladký průběh parlamentních prací pod vedením předsedy a předsednictva, ověřuje a podepisuje s předsedou veškeré texty aktů přijatých společně Parlamentem a Radou, připravuje podklady pro zprávu, která umožní předsednictvu vypracovat předběžný návrh rozpočtu EP.⁹²

⁸⁸ Viz. popis organizační struktury EP dostupný z <http://www.europarl.europa.eu/parliament/expert/staticDisplay.do?id=53&pageRank=7&language=CS> (8. 12. 2007).

⁸⁹ Viz údaje Informační kanceláře EP v ČR dostupné na <http://www.evropsky-parlament.cz/article.asp?id=293> (8. 12. 2007).

⁹⁰ Viz. popis organizační struktury EP dostupný z <http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=45&pageRank=5&language=CS> (8. 12. 2007).

⁹¹ Viz popis organizační struktury EP dostupný z <http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=45&pageRank=8&language=CS> (10. 12. 2007).

⁹² Viz popis organizační struktury EP dostupný z <http://www.europarl.europa.eu/parliament/expert/staticDisplay.do?id=54&pageRank=2&language=CS> (11. 12. 2007).

- **Delegace**

Delegace EP také hrají důležitou roli v celé jeho struktuře. Udržují styky s parlamenty zemí, které nejsou členy EU. Tím zvyšují vliv Evropské unie v těchto oblastech. V Parlamentu působí 34 delegací, každá delegace je tvořena přibližně z patnácti poslanců. Existuje více kategorií delegací. Záleží na tom, udržují-li styky s parlamenty zemí, které jsou či nejsou kandidátskými zeměmi, parlamenty zemí afrických atd.⁹³

- **Předseda EP**

Navenek zastupuje EP předseda. Řídí veškerou činnost Parlamentu a jeho orgánů. Předsedá plenárním zasedáním, schůzím Předsednictva a Konferenci předsedů. Je volen na období dvou a půl let, přičemž může být znovu zvolen.⁹⁴ Předseda dohlíží na vnitřní fungování EP a po celou dobu svého předsednictví se stává jeho mluvčím. (Shackleton 2004: 100)

- **Předsednictvo**

Předsednictvo je řídicím orgánem Parlamentu. Tvoří ho předseda, čtrnáct místopředsedů a šest kvestorů. Předsednictvo je odpovědné za rozpočet Parlamentu a za administrativní, personální a organizační záležitosti.⁹⁵ Hlavní úkol struktury vedení Parlamentu je překonání odstředivých sil působících uvnitř Parlamentu. (Shackleton 2004: 100)

- **Konference předsedů**

Konference předsedů je složena z předsedy Parlamentu a předsedů politických frakcí. Mimo ně tam také patří dva zástupci nezařazených poslanců, kteří ovšem nemají hlasovací právo. Je orgánem zodpovědným za politickou organizaci Parlamentu, stanovuje kompetence a počet členů výborů a parlamentních delegací, rozhoduje o

⁹³ Viz popis organizační struktury EP
<http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=45&pageRank=6&language=CS>
(11. 12. 2007).

⁹⁴ Viz popis organizační struktury EP dostupný z
<http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=45&pageRank=2&language=CS>
(11. 12. 2007).

⁹⁵ Viz údaje Informační kanceláře EP dostupné na <http://www.evropsky-parlament.cz/article.asp?id=284>
(12. 12. 2007).

přidělování míst v jednacím sále, připravuje harmonogram a pořad jednání plenárních zasedání. Konference rozhoduje o organizaci prací Parlamentu a o veškerých otázkách týkajících se plánování legislativní činnosti.⁹⁶

- **Kvestoři**

Sbor kvestorů je orgánem EP, který se zabývá finančními a administrativními otázkami, které se týkají přímo poslanců a jejich pracovních podmínek. Kvestorů je šest a zasedají v předsednictvu, kde mají poradní hlas.⁹⁷

⁹⁶ Viz popis organizační struktury EP dostupný z <http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=45&pageRank=7&language=CS> (12. 12. 2007).

⁹⁷ Viz popis organizační struktury EP dostupný z <http://www.europarl.europa.eu/parliament/expert/staticDisplay.do?id=53&pageRank=6&language=CS> (13. 12. 2007).

Pravomoci Evropského parlamentu

1. Zákonodárná pravomoc

EP společně s Radou přijímá evropské právní předpisy navržené Komisí. Celý proces probíhá následovně. Nejdříve podá Komise návrh právního předpisu, Rada a Parlament pak společně rozhodují o jeho přijetí či nepřijetí. Konečný souhlas musí dát vždy Parlament. To je základní pravomocí Parlamentu.⁹⁸

Legislativní činnost Parlamentu je upravena tímto způsobem:

- Evropská komise předloží legislativní návrh EP. Příslušný parlamentní výbor určí zpravodaje-člena výboru, který je pověřen vypracovat návrh zprávy výboru- a vypracuje zprávu. O stanovisko může být požádán jeden i další parlamentní výbory. Tyto výbory přijmou stanoviska a předají je pověřenému koordinujícímu výboru.
- Poslanci a výbory, které byly požádány o stanovisko, mohou předkládat své pozměňovací návrhy k návrhu zprávy vypracovanému zpravodajem. S případnými změnami ji poté schválí pověřený koordinující výbor.
- Zprávu projednávají politické skupiny z hlediska svého politického zaměření.
- Nakonec je zpráva projednána na plenárním zasedání. Pověřený výbor, politické skupiny nebo určitý počet poslanců k ní ještě můžou předložit pozměňovací návrhy. Parlament rozhoduje hlasováním.⁹⁹

Procedura spolurozhodování, tedy spolurozhodování Parlamentu a Rady o evropských zákonech zahrnuje jedno, dvě nebo tři čtení a vypadá takto:

- Evropská komise předloží legislativní návrh.
- Na základě zprávy příslušného výboru Evropský parlament přijme své stanovisko: nejčastěji změní návrh Komise připojením svých pozměňovacích návrhů. To se děje v prvním čtení.
- Rada ministrů buď schválí pozměňovací návrhy Parlamentu a v takovém případě je legislativní návrh přijat. Nebo přijme vlastní stanovisko.

⁹⁸ Viz údaje Informační kanceláře EP dostupné z <http://www.evropskyparlament.cz/article.asp?id=25> (11. 12. 2007).

⁹⁹ Viz údaje Informační kanceláře EP dostupné z <http://www.evropsky-parlament.cz/article.asp?id=31> (11. 12. 2007).

- Na základě doporučení příslušného parlamentního výboru se Evropský parlament rozhoduje ve druhém čtení: absolutní většinou svých poslanců schválí, zamítne nebo pozmění stanovisko Rady.
- Komise často bere v úvahu pozměňovací návrhy Parlamentu a předává Radě ministrů pozměněný návrh. Rada jej může přijmout kvalifikovanou většinou, změnit jej může pouze jednomyslně.
- V případě neshody mezi Parlamentem a Radou se sejde na dobu nejvýše šesti týdnů dohodovací výbor složený ze členů Rady a delegace Evropského parlamentu. Této delegaci, která zohledňuje složení parlamentu, předsedá jeden z místopředsedů. Vždy je jejím členem příslušný zpravodaj.
- Ve velké většině případů dospějí obě strany k dohodě ve formě společného návrhu.
- Ve třetím čtení je Parlament vyzván, aby tuto dohodu potvrdil. Nedojde-li k dohodě, návrh evropského zákona není přijat.¹⁰⁰

Parlament může svoji legislativní moc uplatnit již při navrhování zákonů. Může k obsahu návrhu, který předloží Komise dát podrobná doporučení.¹⁰¹

Spolurozhodování je běžným legislativním postupem, Parlament a Rada tak stojí na stejné úrovni. Je to základní rozhodovací nástroj EP, díky němu může Parlament ve větší míře ovlivňovat právní předpisy Společenství. Spolurozhodování se uplatňuje mimo jiné u volného pohybu pracovních sil, vytváření vnitřního trhu, výzkumu a vývoje, životního prostředí, ochrany spotřebitele, vzdělání, kultury a zdraví. V některých důležitých oblastech, jako je daňová politika a výroční kontrola farmářských cen, zaujímá Parlament pouze stanovisko. Dvě třetiny evropských právních předpisů přijímá společně Evropský parlament a Rada.¹⁰²

2. Rozpočtová pravomoc

EP se dělí s Radou rovněž o rozpočtovou pravomoc. Výkonem rozpočtové pravomoci vyjadřuje EP své politické priority. Proces projednávání a přijímání rozpočtu

¹⁰⁰ Viz údaje Informační kanceláře EP dostupné z <http://www.evropsky-parlament.cz/article.asp?id=31> (11. 12. 2007).

¹⁰¹ Tamtéž.

¹⁰² Tamtéž.

probíhá od června do konce prosince.¹⁰³ V prosinci stanoví rozpočet na následující rok. Rozpočtový rok začíná 1.ledna a končí 31.prosince. Aby rozpočet vstoupil v platnost, musí jej podepsat předseda Parlamentu. Roční rozpočet je zahrnut do víceletého finančního rámce, který se stanoví společnou dohodou mezi Parlamentem a Radou. Týká se všech druhů výdajů.¹⁰⁴

Parlament a Rada projednávají návrh rozpočtu předloženého Evropskou komisí ve dvou čteních. Během nich se dohodnou, kolik finančních prostředků bude vynaloženo a nač. Parlament a Rada mají poslední slovo při rozhodování o různých typech výdajů. U povinných výdajů (např. výdaje na zemědělství a výdaje vyplývající z mezinárodních dohod) má poslední slovo Rada. O tzv. nepovinných výdajích (ostatní výdaje) rozhoduje Parlament v úzké spolupráci s Radou.¹⁰⁵

Parlament může zamítnout rozpočet jako celek, pokud se domnívá, že neodpovídá potřebám Evropské unie. V takovém případě musí být rozpočtový proces zahájen znovu.¹⁰⁶ V minulosti se tak stalo již dvakrát, od doby, co funguje víceletý rámec však nikoli.¹⁰⁷

Po vstupu Evropské ústavy v platnost, by mělo schvalování rozpočtu Parlamentem a Radou probíhat pouze v jednom čtení. Rozlišování mezi výdaji, o kterých rozhoduje s konečnou platností Parlament nebo Rada, by také mělo pominout. Smírčí výbor se pokusí sblížit postoje obou stran, podobně jak je tomu v případě neshody v rámci legislativního procesu. EP by si měl ponechat poslední slovo ve vztahu k rozpočtu jako celku.¹⁰⁸

Parlament rozpočet nejen přijímá, ale i kontroluje vynakládání rozpočtových prostředků. A to prostřednictvím svého Výboru pro rozpočtovou kontrolu i využívání rozpočtových prostředků. Opírá se přitom mj. o zprávy Evropského účetního dvora a

¹⁰³ Viz popis pravomocí EP dostupný z <http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=46&pageRank=5&language=CS> (11. 12. 2007).

¹⁰⁴ Viz údaje Informační kanceláře EP dostupné z <http://www.evropsky-parlament.cz/article.asp?id=32> (11. 12. 2007).

¹⁰⁵ Viz popis pravomocí EP dostupný z <http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=46&pageRank=5&language=CS> (11. 12. 2007).

¹⁰⁶ Viz údaje Informační kanceláře EP dostupné z <http://www.evropsky-parlament.cz/article.asp?id=32> (11. 12. 2008).

¹⁰⁷ Tamtéž.

¹⁰⁸ Tamtéž.

Evropského úřadu pro boj proti podvodům (OLAF).¹⁰⁹ To už však spadá do jeho pravomoci kontrolních.

3. Kontrolní pravomoc

EP vykonává demokratickou kontrolu všech činností Společenství. Původně se tato pravomoc týkala pouze činnosti Komise, později byla rozšířena také na Radu ministrů a na orgány odpovědné za zahraniční a bezpečnostní politiku. Pro usnadnění může Parlament zřídit dočasné vyšetřovací výbory.¹¹⁰

Výbor pro kontrolu rozpočtu kontroluje hospodaření s prostředky, schválené v rozpočtu EU. EP kontroluje práci Komise, schvaluje předsedu a členy Komise, může Komisi vyslovit nedůvěru a přimět ji k demisi.

Zde jsou nástroje kontroly, které má Parlament k dispozici:

- Petiční právo občanů

Všichni občané mají právo podat Evropskému parlamentu petici a požadovat nápravu újmy, kterou utrpěli v jedné z oblastí EU. Proto také EP jmenuje veřejného ochránce práv-ombudsmana. Ten se zabývá stížnostmi jednotlivců na orgány nebo instituce EU.¹¹¹

- Vyšetřování

EP má pravomoc zřizovat vyšetřovací výbory v případě porušení nebo nesprávného uplatňování práva Společenství. (viz. Nemoc šílených krav, vytvoření evropské veterinární agentury)¹¹²

- Právo Parlamentu podat žalobu k Soudnímu dvoru Evropských společenství

Parlament má právo podat žalobu na zrušení aktu přijatého na základě ES nebo žalobu pro zanedbání povinností proti Komisi a Radě EU, pokud neplní své povinnosti.

- Finanční kontrola

V oblasti hospodářské a měnové, vykonává EP rovněž kontrolní pravomoc. Prezident, viceprezidenti a členové správní rady Evropské centrální banky musí získat

¹⁰⁹ Viz údaje Informační kanceláře EP dostupné z <http://www.evropsky-parlament.cz/article.asp?id=32> (11. 12. 2007).

¹¹⁰ Viz údaje Informační kanceláře EP dostupné z <http://www.evropsky-parlament.cz/article.asp?id=33> (11. 12. 2007).

¹¹¹ Viz popis pravomocí EP dostupný z <http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=46&pageRank=8&language=CS> (11. 12. 2007).

¹¹² Tamtéž.

podporu Parlamentu předtím, než je jmenuje Rada. Prezident ECB předkládá EP na plenárním zasedání výroční zprávu.¹¹³

EP rovněž vykonává demokratickou kontrolu Komise a částečně kontroluje činnost Rady.¹¹⁴

Rada navrhuje prostou většinou předsedu Komise. Parlament buď schválí nebo odmítne navrženého kandidáta. Členské státy poté spolu s navrženým předsedou Komise jmenují komisaře. Ty rovněž musí schválit EP. Parlament má pravomoc vyslovit nedůvěru Komisi, jedná se o základní právo poslanců EP, kterým je zajištěna demokratická kontrola EU. Poslanci tedy mohou přimět Komisi k odstoupení.

Komise pravidelně předkládá Parlamentu zprávy (o rozpočtu, fungování Společenství atd.), které Parlament poté projednává. Tím vykonává pravomoc odborné konzultace. Dále Parlament předkládá Radě a Komisi otázky k ústnímu či písemnému zodpovězení. To je další nástroj dohledu, kterým Parlament disponuje. Parlament může využívat práva politické iniciativy, může požádat Komisi, aby předložila Radě EU návrh legislativního aktu. Předseda Rady seznámí na začátku svého funkčního období parlament se svým programem a na jeho konci podává zprávu o jeho výsledcích.¹¹⁵

¹¹³ Viz popis pravomocí EP dostupný z <http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=46&pageRank=8&language=CS> (11. 12. 2007).

¹¹⁴ Viz popis pravomocí EP dostupný z <http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=46&pageRank=9&language=CS> (11. 12. 2007).

¹¹⁵ Viz popis pravomocí EP dostupný z <http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=46&pageRank=9&language=CS> (11. 12. 2007).

Evropské politické strany

Kořeny soudobých evropských stran sahají až ke vzniku Shromáždění ESUO, v němž poslanci zasedali podle své ideové orientace. V sedmdesátých letech se v souvislosti s přípravou přímých voleb začaly vytvářet – především na bázi frakcí EP - transnacionální stranické federace na úrovni celého Společenství. Impulesem pro vznik evropských politických stran bylo uzavření Maastrichtských smluv v roce 1992, které přinesly právní uznání politických stran na evropské úrovni. Amsterdamská smlouva nepřinesla v rámci problematiky evropských stran žádné podstatné změny, ve smlouvě z Nice byl upraven způsob jejich financování. (Fiala, Mareš 2001: 9-14)

V článku 191 Smlouvy se nehovoří o evropských politických stranách, ale o stranách na evropské úrovni. Není v něm podána bližší definice, strana má však spolupůsobit při evropské integraci, pomáhat při vytváření evropského povědomí a umožnit občanům Unie politickou spoluúčasť. (Fiala, Mareš 2001: 16)

V návrhu nařízení Komise z roku z 21. 6. 2001 je uvedeno, že každá politická strana nebo každé trvaleji zřízené stranické sdružení může u EP uložit stanoviny evropské politické strany, splní-li následující podmínky: musí mít sídlo v EU, musí mít v EP vytvořenou frakci nebo mít v úmyslu frakci vytvořit, popř. se připojit k jiné, a „musí ve svém programu a svojí činností dodržovat základy demokracie, ochranu lidských práv jakož i právního státu, zakotvené ve Smlouvě o EU.“ (Fiala, Mareš 2001: 18)

V rámci EU působí tyto politické strany: Aliance nezávislých demokratů pro Evropu, Aliance pro Evropu národů, Evropská demokratická strana, Evropská liberální, demokratická a reformní strana, Evropská lidová strana, Evropská svobodná aliance, EUDemokraté, Strana evropské levice, Strana evropských socialistů a Strana evropských zelených.¹¹⁶

¹¹⁶Viz *Wikipedie. Otevřená encyklopedie* dostupná z http://cs.wikipedia.org/wiki/Evropsk%C3%A1_politick%C3%A1_strana (20. 4. 2008)

Srovnání volebních programů vítězných politických subjektů ve volbách do EP v tabulkách

1. Zahraniční politika, vztah k EU, USA, ostatním zemím

Zahraniční politika	ODS	KSČM	SNK-ED	KDU-ČSL	ČSSD	NEZ
Postoj stran ke vstupu ČR do EU	mírně skeptický	spíše skeptický	optimistický	optimistický	optimistický	
Spolupráce se kterými zeměmi je považována za prioritní	USA	sousední země ČR, především Slovensko, dále země východní Evropy	USA	USA, země v sousedství a v blízkosti EU		

2. Bezpečnostní politika, Severoatlantická aliance, otázka terorismu

Bezpečnostní politika	ODS	KSČM	SNK-ED	KDU-ČSL	ČSSD	NEZ
Spolupráce s NATO	ANO	NE, pro zrušení NATO a vojenských základen USA v Evropě	ANO	ANO	ANO	
Představa bezpečnosti	spolupráce s NATO, boj proti terorismu	mír v podobě sociální spravedlnosti, omezení militarizaci Evropy	spolupráce s NATO	spolupráce s NATO, posílení policejní a soudní spolupráce v EU	společná evropská bezpečnostní a obranná politika	
Mezinárodní organizace bezpečnosti považována za prioritní	NATO	OSN	NATO	NATO, Europol	Europol, OSN	

3. Hospodářská politika

Hospodářská politika	ODS	KSČM	SNK-ED	KDU-ČSL	ČSSD	NEZ
Dlouhodobé hospodářské cíle	liberalizace ekonomického prostředí	přeměna kapitalistické Evropy v sociálně spravedlivou společnost	volný trh, rovnost šancí, omezení regulace, stabilní měna, nízká inflace	sociálně tržní hospodářství	sociálně tržní hospodářství, hospodářský růst, konkurenceschopnost, zaměstnanost	
Konkrétnější představy hospodářské politiky	struktura fiskální politiky v pravomoci národních orgánů	přechod k sociálně a ekonomicky odpovědnému přerozdělování zdrojů	snížení daní, zjednodušení daňové soustavy, podpora podnikání	změna strukturální politiky, vyrovnávání ekonomických rozdílů, podpora podnikání	strukturální změny v hospodářské politice, ochrana spotřebitele	
Pakt stability	ANO	revize				
Regulace daňové politiky	NE	ANO		částečně		

4. Zemědělská politika a politika ochrany životního prostředí

Zemědělská politika, ochrana životního prostředí	ODS	KSČM	SNK-ED	KDU-ČSL	ČSSD	NEZ
Konkrétní představy zemědělské politiky	zásadní reforma zemědělské politiky (CAP)			posílení konkurenceschopnosti evropského zemědělství, rozvoj venkova	společná zemědělská politika, rovné postavení všech farmářů v EU	
Věnují se strany problému ochrany životního prostředí?	NE	ANO	ANO	ANO	ANO	

5. Sociální politika, politika zaměstnanosti a přístup ke vzdělání

Sociální politika	ODS	KSČM	SNK-ED	KDU-ČSL	ČSSD	NEZ
EU v podobě sociálního státu	NE	ANO			ANO	
Konkrétní podoba sociální politiky v EU		řešení nezaměstnanosti, zamezení různým formám diskriminace	odstranění diskriminace, zlepšení kvality školství a sociální péče	podpora rodiny, vzdělání, výzkumu, boj proti nezaměstnanosti	ochrana zaměstnance, rovnost mužů a žen, podpora vzdělání	
Konkrétní podoba politiky zaměstnanosti		ochrana pracovních míst a tvorba nových, zlepšení obrany proti propouštění, atd.		tvorba nových pracovních míst, podpora rekvalifikačních programů a celoživotního vzdělávání, reforma trhu práce	stejně pracovní podmínky v celé EU, ochrana zaměstnance, regulace mezd a platů	
Přístup ke vzdělávání				podpora vzdělávání coby důležitého nástroje v boji proti nezaměstnanosti, celoživotní vzdělávání	vzdělání zdarma, vzájemné uznávání zkoušek a diplomů, podpora stáží a výměnných studijních programů	
Migrační a azylová politika		prosazují formování nové migrační politiky		společná migrační a azylová politika s možností regulace členskými státy		

6. Evropská ústava

Evropská ústava	ODS	KSČM	SNK-ED	KDU-ČSL	ČSSD	NEZ
Pro přijetí Evropské ústavy	SPÍŠE NE	SPÍŠE NE	ANO	ANO	ANO	